د لوي ښبنتن په نامه

تولیز سم اند یا منطق

راټولونکی: ډاکټر ماخان میرزی شینواری

خپرونکی: ketabton.com

د شمشاد زهیر خپرونه

Ketabton.com

کال نومبر ۲۰۱۱ ز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيوليک

سريزه ٣

لومړی: تولېز سم اند Logic ۴

١ – د ،، سم اند،، بېلابېلي پرېپوهېدني

د سم اند تاريخ – برخورشوګاني،

کلاسيکي سم اند، کالکيول بنه، کاکيولبنه

او سم انديزه تلنه، ناکلاسيک سم اند، فلسفي

سم اند، اينتويخيونيزموس، ريلېوانټ سم اند

او کونېکس سم اند، ډېر ارزښتي سم اند او

فوزي سم

٣. ٣. ۴ – نامونوتون سم انونه

دويم: وينا(سم اند) ١۶

ډېرځلېوالی، ويناغونډله او وينا،

غونډله- پرېکړه- وينا، رابندونه

غوښتنه(ثبوت)، ارزښتپرېکړه، وينابنه،

ويي، کلمه، د ويناو ډولونه، ساده – يوځای

اينبول شوي(ګډوله)، شننيزي- سينتاکتيکي،

ويناوي په ويتاسماند کې، وينا په پرېديکات

(ارزښتوني) سم اند کې.

دريم: سم انديز- فلسفي وييونشننه ٢۵

څلورم: پېژندنه Erkenntnis ٣٠

پنځم: پايونلاس ته راوړنه ٣۴

د سم انديزې پايوني ډولونه، بېلګې، د يوه

پايلاس ته راوړني سموالی، لومړي

نږديوالی، تيکاو، په فورمال لوجيک کې

يي سموالی، پايلاس ته راوړنه، دا هم

وګوری؟

شپږم: په فورمال سم اند کې تيکوالی ۴١

اوم: ورته والي پايونه ۴٢

تاريخ، انتيک تر شولاستيک پورې،

ورته والي پايوني د شولاستيک له مخې،

تيوري، کارونه، د پردي يا بل په

ساپوهني باندي پايونه، اتوم مودل،

پريودسيستم يا دوريي جدول ، دا هم

وګورى، برېښناپانو لينکونه، يوګوني

ښووني.

اتم: فوزي سم اند(منطق) ۴٧

تاريخي وده، فوزي-ډېرىپوهنه(ست -

تيوري)،ناتېره ډېرى، نه والی، نه

پرېښودوني – يا – ترنه(سرکټ)، او-

ترونی، پرېښودونی-يا – ترنه، فوزي

څېرونه (فنکشن)، د يوه نا- کرښيزفوزي

– څېرونه، کارونورشو،کلمو بېلونه

نهم: ډېر ارزښتي سم اند ۵۴

لسم: يو څو پښتو اړونده ليکني ۵٧

ډاکتر ماخان مېرى شينواری

مخ، مخامخ او اړوند وييونه يي 57

څېړنوال محمد اصف احمدزی

"مخ" او "مخامخ" 66

ژبه غني- معياري کول، نوښت او

نيولوجيزم ٧۵

د ډاکتر ماخان مېري شينواري ليکني او

ژباړې ٨١

د ډاکتر ماخان مېري شينواري ژوند ته يوه

لنډه کتنه ٨٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه:

ګرانو لوستونکو په مینه!

دا یوه پېچلې پوهنریښنه ده، چې لیکنه او بیا یې له بلې ژبې څخه رانیونه نوره هم پېچلې کوي. دا چې موږ په پښتو داسې لیکنې کمې لرو او بیاپه داسې پښتو، چې هلته مو دموږ پیداښتې اړوند ویونه هم په کې له پامه غورځولې وي. دما دلته دوه موخې وې:

-- له یوې خوا مې مینه لروده، چې دا موضوع ګرانو لوستونکو ته وړاندې کړم، ځکه چې د شمېرپوهنې سم اند یو کتاب مې، چې په نورو کتابونو کې هم ځاپه ځای شوی دی او

-- له بلې لور مې غوښتل، چې دا پېچلې لیکنه په پښتو ولیکم، چې په ګډه وګورو او دا پوښتنه ځواب کړو، چې ایا داسې لیکنې په پښتو کېدلی شي او که څنګه. دا د پښتو د غنیکولو مخنیوی نه دی، دا د پښتو ساتل دي او ژبه مو پوهنیزه کول، چې باید بلد شو، مسلکي او پوهنیز کتابونه هم په پښتو ولیکو.

تاسو دا کتاب یا دما ټولو کتابونو ته پام وکړئ، چې ایا موږ دا په پښتو لیکنې معیاري دي او که څنګه؟ بیا اندونه راسره ګډ کړئ.

دا نه منم، چې ګوندې موږ داسې بلد یو، خو دابه ومنم، چې موږ په بل ډول نه یو هڅېدلي او یا د دې هڅې توان مو نه لروده.

هر څه مو په خپله ژبه شونې دي او ساده. دا همدلته وګورئ، چې پرېپوهېدن کېدونکې ده.

په په پای کې مې دوه لیکنې د ژبې په اړوند هم وړاندې کړي، چې د سم انديز فکر څخه لاس ته راغلې وي هم ...... هیله ده، چې هغه به مو هم خوښ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی : تولیز سم اند یا منطق Logic

پیلیادونه: د مالپاره د دې موضوع څېړل او بیا د دې لیکنې ترتیبول همدومره ستونځمن دي، لکه داموضوع پخپله او ګومان مې دی، چې د لوستونکو لپاره به هم داستونځې وي. زیات وییونه او کلیمې دلته شته، چې هغه پخپله باید و څېړل شي او دا کار دلته کیږي. دا لیکنه په پښتو ده او هغه مسلکي ویونه به هم په پښتو څکه وي، چې زه په عربي نه پوهېږم، بیا هم راځئ په ګډه یې سره جوړ کړو.

سم اند: دالیکنه د فلسفي او ژبنیز لیدکونج یا لیدتکو (چې له کوم کونج یا ټکي څخه یو څه کتل کیږي) سره سر او کار لري. د برېښناییزو سم اندیز- ترنو ته دیجیتال تښنیک او سم اندیزبنسټتیګي وګوری.

له سم اند (له زړې یوناني کلمي téchnē *logikè* λογικὴ τέχνη **Logik**فکرکوونکی هنر ، مخ ته تګدول یا ښونبنسټ یا دلیل Argument) څخه په ټوله کې هوښیار پای لاس ته راوړنه یا پایونه Schlussfolgerungاو په ځانګړي توګه د ده پوهنیزه پای لاسته راوړنپوهنه یا فکرپوهنه Denklehre پوهېږو. په سم اند کې د ښونبنسټ د هغه و باوریوالي جوړښت ته څېړل کیږي، له وینا خوندیوالي څخه خپلواک. په همدې موخه سړی له ،،فورمال (دباندنی بڼې)،، سم اند څخه هم غږیږي. درسم او رواج سره سم اند د فلسفې یوه برخه ده. له پیله ورځني سم اند د رېتوریک په ګاوندیتوب کې وده وکړه.

د شلمې پېړۍ راپه دېخوا سړی د سم اند لاندې یا څخه سیمبولیک سم اند، چې دا هم د جوړښتپوهنې Strukturwissenschaften د بنسټ په څېر دی، پوهیږي. لکه د شمیرپوهنې او د تیوریتیکي اینفورماتیک په دننه کې، چې کارول کیږي.

د یوویشتمې پېړۍ په پیل کې دا د ما ماخان مېږي شینواري له خوا ،، سماند،، بلل شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه سپي *veritas* رښتيا او *falsitas* نارښتيا هوسی *problema* پرابلم ښکار کوي، سم اند له درانه syllogismus سم انديزې پايونې سره مصلح پسې ځغلي. کيڼ لاندې [Parmenides](#) (يوناي فيلوسوف)، د سم انديزو دلايلو په فلسفه کې له ننوتنې سره، په سمڅه کې ځای ونيوه.

ورځنی يا مودرن سيمبوليک سم ان د پيداېښتي ژبې پر ځای باندې د جوړې شوې ژبې څخه کار اخلي (غونډله لکه ،، *منه سره ده*،، په ځای د بېلګې په توګه دغونډلويناو سم اند يا غونډلويناسم اند [Prädikatenlogik](#) (پرېديکات:د ازماېښت له لارې ارزونه) سره په فورمالي شوي بڼه لکه د ،،منې،، او ،،سره،، لپاره ځاي په ځای شوی وي) او د دې لپاره کره پېژندل شوي پايلارې يا و پای ته ورلو لارې ته راوړنې [Schlussregeln](#) کاروي. د دې لپاره د فورمال سيستم څخه يوه ساده بېلګه ويناسماند [Aussagenlogik](#)دی (دلته د اتومي ويناولپاره توری ايښول کيږي). سيمبوليک سم اند شمېرپوهنيز سم اند هم بلل کيږي (د آکثر ماخان مېرې شينواري د سم اند کتاب کتل کېدی شي) او يا په تنګه – يا راتړلې موخه فورمال سماند.

منځپانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

١ – د ،، سم اند،، بېلابېلې پرېبوهېدنې

٢ - د سم اند تاريخ

٣ – برخورشوګانې

٣ . ١ - كلاسيكي سم اندKlassische Logik

٣ . ١ – كالكيول بڼه Kalkültypen2 او سم انديزه تلنه

٣ . ٢ – ناكلاسيک سم اند

٣ . ٣ . ١ – فلسفي سم اند Philosophische

٣ . ٣ . ٢ اينتويځيونيزموسIntuitionismus ، رېلېوانڅ سم اند Relevanzlogik

او كونېكس سم اندund konnexe Logik

٣ . ٣ . ٣ – ډېر ارزښتي سم اند او فوزي سم اند Mehrwertige Logik und Fuzzylogik

٣ .٣ .۴ – نامونوتون سم انونه Nichtmonotone Logiken

يادونه: دا پورته جرمني وييونه په خپل ځای كې څېړل كيږي.

د ويي ،، سم اند، منطقLogik ،، بېلابېلې پرېبوهېدنې

ويينه يا افاده ،، سم اند يا منطق،، په يوناني كې *logikè téchnē* په زاړه ستوا Stoa (د پخوا وخت يو ښونځی دی) هم په زاړه Peripatos (د پخوا وخت يو ښونځی دی) كې د دلايلو همداسې د پايونپوهنې لپاره راغلی، خو په دې پرېبوهېدنه د لومړي سليزې ز ک څخه د مخه نه دی راوړل شوی. دا كلمه ان له انتيكو Stoiker Zenon von Kition ستويېكي زېنون له كيتون څخه خوره شوې.

په الماني كې دا ويي "Logik" په ١٩-مه پېړۍ كې (لكه مانول كانت، جورج وېلهلم ، فريدريش هېګل) ډېر واره هم د پېژندتيوري ،، اونتو لوجي،، يا ټوليز دياليكتيک لپاره كارول كېده

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم اند په مودرنه یا اوسنۍ موخه له بلې خوا زیات وخت بل ډول په نخښه شوی، لکه شننه، دیالیتیک، یا لوجیستیک. نن هم د بېلګې په ډول په سوسیولوجي کې د معامله کولو سم اند فرمولول یا ادبیاتپوهنه کې لکه د شاعرۍ سم اند او ورته خوریږي یا وېشل کیږي، چې په هغو کې د نورو په څنګ کې د لاس ته راوړني تیوري نه پوهیدلکیږي، بلکه د ټولیزه ،، لارې یا قوانینو،، پوهنه یا د تلنلارډول، چې په یوه ټاکلې ورشو کې باور لري. په ځانګړې توګه د فرمول ژبې فلسفې په رسمرواج کې د یوې ،، سم اندیز،، شننې لاندې دېر واره یوه شننکلمه ییز اړوندوالی پوهېدل شوی.

په پیل راوړنې انځورونو کې د ویېنې ،، سم اند،، کارولډول د دې په مخامخ د شلمې پېړۍ له پیله ورځنی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولیزه یا ورځنۍ ژبه کې دا وینه لکه ،، سم اند،، یا ،، سم اندیز فکر،، له دې وراخوا په ډېرو نورو یا په پوره بله موخه پوهېدل کیږي او داسې یو ،، هراړخیز فکري پرابلم"**lateralen Denken**„ یې په برکې نغښتل،، یا **مخ ته پردي.**

همداسې کلیمې لکه د ،، ښځو سم اند،، د ،، نارینه و سم اند،، او "Affektlogik„ او کلیمې ،، ټولورځنی سم اند،، چې د ،، روغ انساني یوهېدنه،، (*common sense*) په ورځنۍ ژبه کې

په دې ورشو کې ،، سم اند،، زیات وخت د پراګماتیک **Pragmatik**د معاملې په فورم سره سر او کار لري. یو دلیل(ارګومنت) د ورځنۍ ژبې د ،، سم اندیز،، په حیث په نخښه کیږي.

دا مدلل، اړینشوی، باوري، روڼ او روښانه بریښي.

په یو سم اندیز دلیل کې باید د فکرکوني توان څرګند شي.

په اوسنیو خبرو کې دا لا تر اوسه پورې د ردولو نه دی، چې د سم پسې تلنې یالاس ته راوړنې تیوري د سم اند زړی جوړوي، خو بیا هم دا د ردولو نه ده، چې کومه تیوري سم اند پورې اړه لري او کومه تیوري سم اند پورې اړه نه لري. ډېرې پوهنه او دلیلتیوري د منل – نه منلویا ردول او نه ردولو حالتونه (کوم چې د پراګماتیک او د ناسم پایونو سره سر او کار لري) او د خبرکړنو تیوري**Sprechakttheorie**

Geschichte der Logik د سم اند تاریخ ،

برخورشوګاني یې

ټولګیز سم اند

Klassische Logik ټولګیز سم اند

دټولګیز سم اند همداسې له یوه ټولګیز سم اندیز سیستم څخه سرې تیک هغه وخت غږیږي، چې لاندې سیمانتیکي semantische دلایل پوره وي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

١ – هره وينا له دواړو رښتياارزښتونو، چي ريښتيا او ناريښتيا بلل کيږي تيک يو لري، دا په دې پرېپوهېدنه، چي وينا يارښتيا يانارښتيا ده. دا پرينځيپ د دوه ارزښتوالي پرينځيپ بلل کيږي يا **Bivalenzprinzip**...

٢ – د يوځاى شوي يايوځاى اينولشوي يا تړلي وينا رښتيا ارزښت. د وينا رښتياارزښت يواځنى د هغه برخويناو د رښتياارزښت او د ډول له لاري ځخه چي دا برخويناوي ځنګه سره اينول شوي يا يوځاى شوي دي، ټاکلى دى. د پراخېدني پرينځيپ Prinzip der Extensionalität oder der Kompositionalität.

د تولګيز سم اند *klassische Logik* کلمه زياته د ځاى په ځاى شوي - ، ځاينيولي - ، بنسټيز سم اند په موخه پوهېدل کيږي، ځکه چي ناتولګيز- نا دوريېزسم اند په هغه جوړ، د تاريخي سپارښت په توګه. له دې وراخوا Aristoteles اريستو تالس که داسي وواېو د سم اند نماينده، ځان د ډېرارزښتيز سم اند او همداسي ناکلاسيک سم سره بوخت کړى وو.

- د فورمال کلاسيک سم اند غوره برخورشوګاني کلاسيک ويناسم اند، د لومړى پوړى برېديکات سماند او د جګو پوړيو سم اند، چي د ١٩- مي پېړى پاى او د شلمي پېړى پيل کي له ګوتلوب فرېګي، چارلزاسندرز پييرس، برتراند رسل او الفرد نورف وايتهېډ (Gottlob Frege, Charles Sanders Peirce, Bertrand Russell und Alfred North Whitehead) له خوا وديز شوي يا پرمخ تللي. په ويناسم اند کي ويناوي شنلکيږي، چي ايا دوي له خپله ځانه بېرته له ويناو يوځاى شوي يا تړل شوي يا د ګډوله ويناو په خبر راغلي، چي د يونکتورونو Junktoren يا ترننخښو (د بېلګي په توګه: ،، او ،، ، ،، يا ،،) له لارې سره يوځاى ترلشوي. که يوه وينا د يونکتورونو يا ترننخښو له لارې ترلو برخويناو سره نه وي تړلي، دا د وينا سم اند له مخې اتومي ويناوې دي، داپه دې پرېپوهېدنه (پ،پ)، چي نوره نه توته کيږي يا بېليږي.

پرېديکات سم اند د غونډلي دننه جوړښت هم انځورولى شي، چي وينا سم انديز نورى نه توته کيږي. د وينا (منه سره ده) دننه جوړښت انځورونه د پرېديکات (ويناقنکشن هم بلل کيږي) له لارې(سره ده) له يوې خوا او د هغه د ارګومنت (منه) يا دليل له بلې لور، له دې سره پرېديکات د بېلګي په توګه يو خوي (سور) وايي، چي ارګومنت باندې دلالت کوي، يا اړيکې، چي د هغه د ارګومنتو په منځ کي شته (x له y ځخه لوی دی). دا له شمېرپوهنيز سم اند ځخه (دما د شمېرپوهني سم اند کتاب کي کتل کېدى شي) له څېروني(مېپينګ) کليمه رابطه شوې يا منځ ته راغلي.

يو سم انديز ويناڅېرونه(فنکشن) تيک لکه يو شمېرپوهنيزه څېرونه يو ارزښت لري، چي هغه شمېرنيز نه دی (په ګڼونو نه ليکل کيږي)، بلکه يو رښتيا ارزښت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ پوړۍ پرېديکات سم اند او د لوړو پوړيو پرېديکات سم اند توپير په دې کې دی، چې د کوانتورونو Quantoren (،،ټول،، ، ،، لږترلږه يو،،) له لارې کوانتيفيځير quantifiziert کيږي.

د لومړۍ پوړۍ پرېديکات يواځې په يوګونو باندې کوانتيفيځير کيږي(د بېلګې په توګه ،، ټول چرګان سره دي،،)، د جګو پوړيو په پرېديکات کې او پخپله په پرېديکات کوانتيفيځير کيږي (د بېلګې په توګه ،، يو پرېديکات شته، چې په سوکرات اړوند دی،،).

د بېلابېلو ويېنکاتيګوريو لکه ترمونه، فونکتورونه، پرېديکات او کوانتورونه Termen, Funktoren, Prädikatoren und Quantoren فورمال اړتيا پرېديکاتونو سم اند(د ارزښتوني سم اند) ته اړتيا شته. دا په پوړيز سم اند کې، د تيپيکي Lambda-Kalküls ، په بڼه سرته سيږي. له دې سره د بېلګې په توګه شمېرپوخنيز ايندکشن Induktion يو ورځنی رابېلېدوړ فرمول

تر ۱۹ ــمې پېړۍ پورې برلاسی سيلوګيستیSyllogistik، چې تر اريستوتالس پورې بېرته ځي، د پرېديکات د مخکښ په څېر کېدی شي و پوهېدلی شي. د سيلوګسيتيک يوه بنسټکلمه دا کلمه،، کلمه،، ده، هغه هلته نوره نه توته کيږي.

په پرېديکات(د ازماېښت له لارې ارزول) يا د ارزوني سم اند کې کلمه د يوځايېزي پرېديکات په څېر ويلکيږي ياکه غواړۍ افاده کيږي، د ډېرځاييز پرېديکات سره کېدی شي ورزيات د کلمې دننی جوړښت وشنل شي او له دې سره د دليل يا بنسټښونيز باوريوالی وښايي، چې هغه سيلوګستي رانيولړ نه دي. يو زياته intuitiv (بې شنني پوهېدل) کارول شوې ورځنی بېلګه دا دليل دی ،، ټول اسونه ژوي دي، نو له دې سره ټول اسرونه د ژويو سرونه دي،، . چې په پورته سم اندونو کې لکه پرېديکات سم اند څخه رابېلېدلی شي يارانيولکېدی شي.

کالکيول- يا شمېرنډولونه او سمانديز شننيزه کړنلار

Kalkültypen und logische Verfahren

د وخت سره سم فورمال سم اند ځان دې دندې ته خپلواک کړی، چې د ويناو (سيماتيک باوري ويناوي Tautologien يا تل رښتيا بلل کيږي او سينتاکتيکي باوري ويناوي تيورم يا جمله ياقصيه بلل کيږي) د پايونو او سم انديزو باوريوالی څخه ټيک کريټېرينونه وديز کړي. دلته بېلا بېلې شننيزې کړنلارې وديزې کيږي.

په ځانګړې توګه د وينا سم اند په ورشو (نه ځانله) سيمانتيکي شنن کړنلارې ورځنی دي، نو داسې کړنلارې، چې په دې وداني دي، چې وينا و ته رېښتيا ارزښت ورکړل شي يا ولرلی شي. دې ته دا لاندې ور ګڼل کېدی شي:

رېښتياوالي جدول يا لښتکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په داسي حال کي دټول ريښتياوالي ګډوله والي لېست مخ ته د کار لپاره ونيسی (او دا هم يواځې په وينا سم انديز ه ورشو کې ترې کار اخستوني دي)، دا نورې بيا د Reductio ad absurdum (بېرته ناړوند، بې موخې ته لاربندونه) څخه مخ ته ځي: که يوه توتولوجي، چې ښول شوي، سرې د هغه له نه والي مخ ته ځي او ازمايي ياهڅيږي، چې يو مخامخوالی يا نه Negation ترې را بېل کړي يا راوباسي. دلته ډېر بديلونه د کاروني دي.

Nichtklassische Logiken ناکلاسيکي سم اند

له يوه ناکلاسيک سم اند يا همداسي د يوه ناکلاسيز سم اند سيستم څخه هلته غږيږو، چې لږ تر لږه يو له دې پورته کلاسيک پرينځيپونو يا اصولو(دوه ارزښتوالی او / يا پراخېدنه Zweiwertigkeit und/oder Extensionalität) څخه يو له لاسه ورکړل شي. که دا د دوه ارزښتوالي اصول له لاسه ورکړل شي، زيات ارزښتيز سم اند منځ ته راځي. که د پراخېدني پرينځيپ، لار يا اصول له لاسه ورکړل شي، اينتنزيوناليز سم اند منځ ته راځي. اينتنزيونال د بېلګې په توګه مودال سم اند دی او اينتنزيونال سم اند کي دواړه اصول له لاسه ورکول کيږي، ډېر ارزښتيز اينتنزيونال سم اند

منځ ته راځي. (دا هم وګورئ: کاتيګوري: ناکلاسيک سم اند)

فلسفي سم اند Philosophische Logik

فلسفي سم اند د بېلابېلو فورمال سم اندونويوه نه تېزه رايوځای شوې کلمه ده، چې سم انديزې ويناوې – او پرېديکات سم اند په بېلا بېلو ډولونو بدلوي يا تغير ورکوي او پراخوي يې ، په داسي لار، کومه چې د هغې ژبه د نورو ټاکلو خبرورشو ګانو په نورو اوپراتورونو ماړه کړي يا وغزوي.

فلسفي سماندونه د شمېرپوهني لپاره سيده پاموړ نه دي، خو د بېلګې په توګه په ژبپوهنه يا اينفورماتيک کې کارول کيږي. دوي ډېرواره پوښتني کاروي، چې هغه مو لرې د فلسفي تاريخ ته بېرته بيايي، چې د اريستوتالس په هغه وخت کې د ارېستوتالس سره خبرې پرې شوي، د بېلګې په توګه د موداليتي (امکانات او اړينوالي) سره کړه وړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلسفي سم اند سره لاندې ورشوګانې ګنلکيږي.

-- مودال سم اند مو د مودال جمله اوپراتورونو يا نخښو Satzoperatoren ته لاربښودوي لکه ،، دا ممکن دي، چې....،، يا ،، دا اړيين دي، چې ....،، او د مودال دليلی د باوريوالي شرايطو څيړني ته،

- epistemische Logik bzw. doxastische Logik
- (عربي: نسبة الصرع فارسي: اپيستميک: دلته څيړل شوې،خو بل ځای کې به هم وڅيړل شي) د عقيدوې ويناو فرمولولو څيړنه ، د قانع کونې او پوهېدنې او همداسي له دوي جوړ دلايل،
- Deontische Logik يا د Normenlogik د فورمالي شوو، ،، وکړی او مه کړی،، څېړي او قانع کېدل (اجازه شته، چې ....) او همداسي له دوي جوړ دلايل.
- Temporale Logik der Aktionen, die Quantenlogik او نور temporale Logiken ويناوې او دلايل څيړي، په هغو کې په وختېکي او وختبرخې په پام کې نيولو سره.
- Intensionale Logiken دا يواځې ايکستنژن(Extension (پراخېدونو: پرېبو هېدنه يې د په نخښه شوو توکو په موخه) نه، خو د هغې Intension (موخه/ پرېبو هېدنه: د په نخښه شوو خويونو په موخه) د کلمو او غونډلو پراخېدنه.
- Interrogativlogik پوښتنسم اند همداسي پوښتنې، چې ايا د دوه غونډالو په منځ کې سم انديزې اړيکې تينګېدی شي،
- Konditionalsatzlogik د مادي ايمپلي کېشن Implikation برسېره ،، که – نو،، شرايط څيړي.
- Parakonsistente Logiken پاراکونزستنت سم اندونه، په دې کې ځان راباسي، چې هغوی ته دا مکن نه دی له دوه مخامخو ويناو څخه يوه وينا راوباسي. له دې سره Relevanzlogik رېلېوانځ سم اند هم خوندي لري، چې د مادي ايمپليکېشن په ځای ايپليکېشن کاروي، چې هغه تيک هلته رېښتياده، چې د هغې د مخه غونډاله، دهغې پسې غونډلې لپاره رېلېوانت وي (داپسې برخه هم وګوری)

اينتوڅيونيزموس، رېلېوانځ او کونکس سم اند

Intuitionismus, Relevanzlogik und konnexe Logik

(ګوماني ؟ ، غوره والی او د شيانو په منځ کې شته اړيکې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په دې پرېښوهېدنه، چې: ګوماني سم اند، غوره والي سم اند او د شیانو په منځ کې د اړیکو سم اند.

یادونه: د دې فلسفي او سمانديز ویونو په پښتو ژباړه لږ داسي پېچلي غوندې ده. نه ځانله د دې ، د ټولي لیکني په هکله هرو مرو مرستي او ښه والي ته اړتیا شته. موږ – ګومان مي دی – د داسي لیکنو سره په لومړي ځل مخامخ کیږو، تر هغي پورې، چې ما ته زوښانه ده، نو د پوهېدلو او پوهونو سره ستونځې شته.

له کلاسیک سم اند څخه ځنګېدنه هغه ډېرې خبرې پرې شوی سم اندونه انځوروي، چي دوي د کلاسیک سم اند له ټاکلو اکسیومونو څخه تېرېږي (که غواړی: صرفنظر پرې کوي؟). دا په راتنګه موخه کلاسیکي سم اندونه نه دي،، ناتوانه،، و کلاسیکي سم اند ته، دا په دې پرېښوهېدنه چې په دې سم اند کې کمي ویناوي باوري دي و د کلاسیک سم اند ته، او ټولې دلته باوري ویناوي هلته هم باوري دي.

دي پورې اړوند له [L. E. J. Brouwer](#) څخه ودیز شوی[Intuitionistische Logik](#) سم اند، کوم چې „duplex-negatio“-Axiom (د یوي وینا له ډبل نه والي p (نه نه) لاس ته p راځي) په لاندې کې د ،، نه،، لپاره ځای په ځای شوي

(DNډبل نه والی) 77p=> *p*

خوندي نه لري، له کومې چې غوندله „[tertium non datur](#)“ (د هرې وینا لپاره باور لري: p یا نه p)

(TND) نهp ∨ p

نوره نه رابېلیږي، د [Ingebrigt Johanssons](#) مینیمال کالکیول، له کوم سره چې غوندله

„[ex falso quodlibet](#)“ (له یوه ردوني یوه په خوښه وینا لاس ته راځي)

(EFQ)   7p =>(p =>q)

1.

بېرته نه شي رابېلېدی، همداسي له دې تړلي یا اړونده سم اند

[Relevanzlogiken](#) ، په کوم کې چې یواځي د بنې $q => p$، په کوم باوري دي، په کوم کې p دq لپاره کوزال رېلېوانت دي kausal relevant دي

وګوری. ([Implikation#Objektsprachliche Implikationen](#))

په خبر اتریز سم اند کې اوSequenzenkalkülen کې کلاسیکي او نه کلاسیک سم اندونو کې د اړونده ورزیاتو لارو په یو بل کې ننوتوړ یا اړووني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بل اړخ کې يې سم اندونه ديادوني دي، اصول خوندي لري، چې کلاسيکي باوري نه دي. دا غونډاله $7(p => 7p)$ ((7د نه لپاره نخښنه) دا د نه pنخښنه بل ډول ده، خو زه يې هغسي نه شم ليکلی همدا ،،7،، به د نه لپاره کېږدو) داسې برېښي، چې په لومړي سر کې يوه منلوړ سمانديز بنستغونډله وايي: نو که p باور ولري، نو کېدی شيp ، داسي برېښي، چې نوره به ناسمه نه وي.

بيا هم غونډله په کلاسيکي سم اند کې باوري قضيه ده. تر هغې چې کلاسيکي خورا کلک ځای په ځای دی، دا په دې پرېپوهېدنه، تر هغې چې د يوه کلاسيکي کالکيول لاري توانمندي و يوه مخامخوالي ته لاربنود کړي، دا غونډله د نورو اکسيمونو لپاره هم ورزياته شي. کونېکس سم اند چې د د مخه - فورمال اينتويشن، هغه چې غونډله وايي، غواړي باوري يا ريښتوني شي، چې دا د قضيې په څېر راوباسي، بايد له دې امله نور کلاسيک-سمانديزې قضيې رد کړي.

په داسې حال کې چې د اينتوېستي intuitionistischer ، خورا واړه او relevanter سم اند هغه ښونوړ فرمولونه هر يو يې يوه د کلاسيکي ښوونوړ فرمولونو سوچه برخه ده، د دې په څېټ يا که غواړی مخامخ د کونکس Konnexe او کلاسيکي سم اند اړيکي داسې دي، چې په دواړو کې فرمولونه هم ښوونوړ دي، داسې چې په دې بل سماند کې باوري نه دي.

Mehrwertige Logik und Fuzzylogik ډېر ارزښتيز او فوزي سم اند

دي ته پراته يا پروت ځای په ځای شوی يا اينبول شوي ډېر ارزښته سم اند، په کوم کې چې د دوه ارزښتوالي او زيات وخت هم د دريم د نه والي اربستو تالس غونډله باور نه لري، له دې سره د درې ارزښتوالي او زيات ارزښتوالي د .(„Warschauer Schule“) Jan Łukasiewicz (سم اند. دا کېدی شي په سوسيولوجي او ځنو نورو برخو کې وکارول شي، چې زه يې نه غزوم.

Nichtmonotone Logiken ناموټونون(نه جګتيټېدونکی) سم اند

يو سماند هغه وخت مونوتون بلل کيږي، چې هر باوري دليل بيا هم ساتلی پاتې شي، که د نورو نيونو يا فرضيو ورزياتولو سره يې باوريوالی ساتلی وي: يو څه چې يووار ښولشوي وي، په يوه مونوتون سم اند کې تل باوري پاتې کيږي، هلته هم، که سړی په بل وختتکي کې نوی لاس ته راوړني يا معلومات ورزيات کړي. ډېر زيات سم انديز سيستمونه دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونوتوني خويونه لري، له دې سره ټول کلاسيکي سم اندونه لکه وينا – او پرېديکات سم اند.

په ورځني ژوند کې او همداسې په پوهنيزه ياونه کې زيات وخت د اوس لپاره پايونلاس ته راوړني راوپېستل کيږي، چې توانمنده سم انديزه موخه باوري نه دي او د وروسته وخت لپاره بايد کمې يا رد شي. دېلګې په توګه له ويناو مرغان ،، توکس (پينګوين) يو مرغه دى او هغه زيات يې الوتلى شي. ،، چې د اوس لپاره يې داسې رابنده کړو يا راوتړو، چې توکس الوتلى شي. که موږ نور معلومات، چې توکس يو پينګوين دى.،، لاس ته راوړو، نو بايد داپايونه سمه کړو، ځکه چې پينګوينونه الوتلو توان لرونکي مرغان نه دي. دا ډول پايونه چې جوړوو، نو نامونوتون سماندونه وديز کيږي: دوي له مونوتوني خويونو تېريږي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يو باوري دليل کېدى شي د نورو نيونو ورزياتولو سره نا باوري شي.

دا ټيک هلته باور لري، که و کلاسيک سم اند ته يو بل Konsequenzoperation وکارول شي. يوه روانه ځاى په ځاى کونه په دې کې ده، داسې په نامه *Defaults* چې وکارول شي. يو دېفاولت پايونه هلته باور لري، که د کلاسيک- سم انديزې پايونې ته ردونه ورنه کړي.

د ورکړل شوي پايونلاس ته راوړني بېلګې داسې وليدل شي:،، توکس يو مرغه دى،، وړاندنيونه پاتې کى.(prerequisite). موږ دا د يوه داسې په نامه اجازه لرونې يا حق ورکړل شوې (justification)داسې کمنت کوو: ،، مرغان په نورمال ډول الوزي،، له دې دليل څخه داسې پايوو، چې توکس الوتلى شي، تر هغې چې د هغې مخامخ څه نه وي ويل شوي.

لاس ته راوړنه يا اغيز يې ،، توکس الوتلى شي.،، اوس معلومات لاس ته راوړو چې ،، توکس يو پينګوين دى،، او ،، پينګوينونه نه شي الوتلى.،، ، نو داسې يو مخامخوالى لاس ته راځي. د Default-Schluss د دېفاولت پايونې (موخه ورکړل شوې پايونه) سره موږ دې نتيجې ته ورسېدو، توکس الوتلى شي. د يو کلاسيک-سمانديز پايونډول سره کړى شو موږ وښايو، چې توکس نه شي الوتلى. په دې حالت کې دېفاولت کميږي او د کلاسيک- سم انديز پايونه يې کارول کيږ. دا - دالته داشډل ځېړل شوي- تلنلار د Reitersche Default-Logik په نخښه کيږي يا بلل کيږي (دلته دې د نامونوتون ايندکتيو بايز سم اند هم وکتل شي).

پاى يادونه: کوم الماني ويونه، چې نه وي روښانه شوي، د وييونو په برخه کې به روښانه شي.

داسې يو څو سم انديز ويونه، که پورته ليکنه کې نه وي روښانه شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Affekt پاړېدل یا پارول. بنه یې: یوه سملاسي کړنه(بې له فکره او له د مخه نیت څخه)

Aussagen وینا

Axiomatische Logikkalküle

Argument(یا بنونبنسټ یا دلیل

Aspekten لیدکونج، کتلټکی

Extensionalität پراخېدنوالی

Folgerichtigkeit منطقی سموالی

Formale فورمال سم اند

Intuition : تولد بنه: دلته برخي شاته پاتیږي. بېلګه: ستا احساس تاته وايي، ستا ملګرى همدا اوس زړه بدى یا دردول شوى (په قهر شوى). ته لومړى د هغه د مخ وینې ، د هغه تن ځانښونه یا د هغه غږ یوګوني برخي نه څېږې.

Kalkül حساب التفاضل، فارسي: حساب ، ګڼل(بنه یې دا دی، چې دېپژند څخه پام ورته وکړو)

1. Kategori (په یوه دله پورې تړلو یا -- ترتیبولو) : یووالی له کسان، شیانو، حالتون (څنګه والو) کلمو او نورو څخه، په یوه ډله پورې تړلو یا -- ترتیبولو ته.
2. Prädikatenlogik (پرېدیکات:د ازمابښت له لارې ارزونه)

Quantor دا د یو شمېرپوهنیزو شیانو لپاره ټاکلي نخښې دي.

Schlussfolgern پایله یا پایونلاس ته راوړنه . فارسي: نتیجه، غربي: استدل

دویم: Aussage(logik) وینا(سم اند)

یوه وینا د اریستوتالس د اند سره سم یو ژبنی جوړښت دی، موخه ور دی، له هغې څخه پوښتو، چې ایا دا ریښتیا او که ناریښتیا ده (د اریستوتالس د دوه ارزښتوالي پرینځیپ). دا غوښتوني نه ده، چې وویلی شو، چې ایا دا جوړښت سم یا ناسم دی. دا بسیا کوي، چې ریښتیاوالي(داسي ده) یا ناریښتیاوالی(داسي نه ده) موخه -وره ده، دا سي حالت د بیپلګي په توګه په پوښتنغوندالو، همداسي په غږکولو(یوچا ته) او غوښتنو کې نه دی. له

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې سره ويناوي غونډلي دي، چې شي حالت يا شي ځنګه والی روښانه کوي او هغې ته يو رېښتيا‌ارزښت ترتيبولی ياتنظيمولی شي.

منځپاڅه

١ – ډېرځلېوالی
١ . ١ – ويناغونډله او وينا
١ . ٢ – غونډله- پرېکړه- وينا
٢ – رابندونه
٢ . ١ – غوښتنه(ثبوت)
٢ . ٢ – ارزښتپرېکړه يا – قضاوت
٢ . ٣ – ويناښه
٢ . ۴ – ويي
٣ . ۵ - کلمه
٢ . ۶ – پايونه
٣ – د ويناو ډولونه
٣ . ١ – ساده – يوځای ايښول شوې(ګډوله)
٣ . ٢ – شننيزې- سينتاکتيکي
۴ – ويناوې په ويناسماند کې
۵ – وينا په پرېديکات (ارزښتوني) سم اند کې

Mehrdeutigkeit ډېرپرې پوهېدنوالي (يوه نخښه، چې ډېرې پرېپوهېدني يا ډېرې معناوې ولري):

د ويېنې(افادې) وينا د مخه ويل شوې پرېپوهېدنه(معنی د وينا واکمنه پرېپوهېدنه(معنی ده.

دا د وينا بللشوی نوم ډېرپرېپوهېدنيز (يوه نخښه، چې ډېرې پرېپوهېدني يا معناوې ولري) لپاره کارول کيږي.

دا په ځلور بنسټيز پرېپوهېدنو رالېدولی شو:١ – وينا د ويناغونډلي (غونډله) په موخه (يا،، د يوپه بل پسې راغلو ويناو ډېری).

١ – د پروپوزېشن (وينا موخه، ،، داويل شوي، (د وينا ځخه) موخه ييز شي حالت، پرېکړې موخه، فکر، فکر پرې شوی، پرېبوزېشن)، ،، لېدنوړ غونډله،،.

٢ – ويناوې د يوې غونډلې د ځرګندونو په موخه،

٣ – يوه وينا د پرېپرېکړې عمل په ځبر(پرېکړه يا قضاوت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - د ویینې(افادي) وینا د پرېپوهېدنې په واک کې ده، چې د رینتیاوالي او ناریښتیاوالي ،، د سم اند ټیک د خبرو اله ،،او څه شی ورونی،، دی. د سم اند د تخنیکي اړتیاو لپاره د دې پوښتنو روښانه ونه په پوښتنه کې نه راځي.

Aussagesatz und Aussage ویناغوندله او وینا

له پراخه شوې ، مګر پوره نه منل شوي یا یا لا جنجالي فکر وروسته ویناوې غونډلې نه دي، خو دوینا (یواځې) ژبنیزې ویینې ویناغونډلې دي. یوه ویناغونډاله د وینا لپاره د نمائینده په څېر غوره شوې یواځې د وینا لپاره یوه نخښه ده او یواځې ،، د وینا ژبنیز کوریلات یا (بدیل) اړیکي دی،،. د ویناو او ویناوغونډلو د برابرابینونو په مخامخ به وکارول شي، چې د غونډلبنې او د هغوې د څرګندونو ویناوې توپیر شي، ،، کومې چې له دې څرګندونو سره جوړې شوي دي،،.

بېلګه ۱ : (برابر پرېپوهنیزئ غونډلې): ،، دا کور درېپوړیز دی.،، - ،، دا کور درې پوړه لري.،، - “This house has three floors.”: د یوه شي حالت لپاره درې غونډلې د یوې وینا سره.

بېلګه ۲ : که سپین او خوږه ووایي ،، زه ناروغ یم،، ، نو دوي دواړه همغه غونډله وایي او بېلابېلې غونډلمخ ته راتلني جوړوي او د خپلو څرګندونو سره بېلابېلې ویناوې جوړوي.

Satz – Urteil – Aussage غونډله – پرېکړه - وینا

Tugendhat (الماني فیلوسوف) په شډلوییڼه د سم اند له یوه ژبنیز، سایکولوژیک او اونټو لوژیک بنسټ څخه خبرې کوي. ژبنیزه ویناغونډله له پرېکړې سره وینا د سایکولوژیک کړنې(اکت) او اونټولوژي په څېر لیرډوي، له فکر(فرېګې: یو فیلوسوف سره، د شیځنګه والی (Husserl: *Wittgenstein I*) یا پروپوزېشن (englische Philosophie) سره.

د ،، غونډلې،، - ،،پرېکړې،، - ،، وینا،، په منځکې یو proportionalitäts- und attributionsanaloges وړاندیز اړیکي شته، داپه دې پرېپو هېدنه چې لیدنیزه (په لید ولاړه) (الماني، عربي، فارسي objektive هدف، واقعګرایانه) پرېکړه. فکر (وینا، پروپوزېشن) به په فکرکوني (سایکولوزیکي پرېکړېکونی) را تول او په یوه ویناِغونډله کې وویل شي. ویناغونډلې له دې امله په یوه ورته موخه په لیدنیزه ویناخوندیونې همداسې سایکولوژیکي ویناکړنې، او په ځت تړاو لري. په زیاتو اړوندوالو کې له دې امله یوه نږدې توپیر ته نه راځي. پېژندپوهنې پسې لوریزوالی کېدی شي اړونده ترمینولوژي ته لومړیوالی ورکړل شي. د لاس ته راوړوني لپاره په دې پرېپو هېدنه چې دا، چې په هغې شي اړوند په همغه خبرې وشي، که د کومو پېژندتیوریو وړاندنیونو سره هم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Behauptung غوښتنه (عربي: ثبوت)

له Frege(فیلوسوف) سره دې یوه وینا د یوې وینا له غوښتنې سره توپیر شي: ،، په یوه غوښتنه کې دې دوه ګوني (یا دوه پرېپوهنیز-معنابیز)) سره توپیرشي: منځ پانګه، چې هغه د اړونده غوندڅپوښتنې سره موخه وه، او غوښتنه. هغه دا فکر دی یا لړترلږه فکر خوندي لري. نو دا کېدی شي، چې یو فکر ووایي، داسي چې سړی ټوټه –ونوالی ونه وینې. موږ د دې له مخې توپیروو

١ - د فکر رانیونه – فکرکونه

٢ – د یوه فکر ریښتیا پېژندنه – پرېکړه

٣ – د دې پرېکړې څرګندونه – غوښتنه

ارزښتپرېکړه یا – قضاوت **Werturteil**

د ویناسم اند لپاره دا غوره دی، چې ایا خوی یوه ارزښتونه خوندي لري، داپهدې پرېپوهېدنه چې وینا یوه ارزښتپرېکړه ده.

د فورمال سم اند (Formale Logik) لاندې په ټولیزه توګه یو سم اند پوهیړو یا په نخښه کیږي، چې دا د سم اندیزووینابنو منځ کې او د رابیلیدنې په باوري کیدو او د دې پسې لاس ته راوړنو اړیکو بنو منځ کې بوختیږي. په دې تنګې یا نږدې یا راتولې موخه په ټوله کې سم اند داسي په نخښه کیږي، چې دا د ویناو اوپایلاسته راوړنو یو په دباندنی بڼه (فورمال) انځور کاروي.

یا دا: د فورمال سم اند په ورشوکې انتیتیزې د هغې د اړونده تیزې په نه-والې کې پوهیدل کیږي. تیزې یعنې پ پورې انتیتیزې هم اړه لري (،، نه پ). د انتیتیزې ریښتیاوالی ،، ناسم یا نارښتیا،، دی تر هغې پورې چې همغه تیزې ،، رښتیا یا سمه،، وي، او په څټ. له دې امله هرې انتیتیزې ته ټیک یوه تیزې شته. تیزې او انتیتیزې نه شي کیدی هممهاله ،، رښتیا،، او نه هممهاله ،،ناسم یا نارښتیا،، وي.

بیلګې:

تیزې: دا کور سور دی.

انتیتیزې: دا کور سور نه دی

تیزې: سپین په ١٣٠۶ کې مړ شو.

انتیتیزې: سپین په ١٣٠۶ کې مړ شو ی نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا قناعت بیرته د فیلوسوف هیګل تریادي Triade تیزې، انتیتیزې اوسینتیزې ته ځي.

پراګماتیکي: د هغې کړنې کړنه ده چې اړیینه وي باید وشي او ښوول شوی وي، چې په ربښتیا کار ورکوي یا په ربښتیا کیدی شي.

لنډ: هغه څه چې کړوني وي، باید وشي

Aussageform وینابڼه

وینا(ویناغونډله) دې له وینابڼې توپیر شي. یوه وینابڼه یوه ویینه ده، کومه چې یوه (یا ډېرې) خپلواکې اووښتونې (واریابلې، که غواړئ متحولې) (تش ځایونه) لري او د ټولو خپلواکو اووښتونو په ځای ایښوونو یا بدلېدنو سره یوه (رینښتیا یا ناریښتیا) وینا کیږي. وینابڼه وینا کیږي یا په وینا بدلیږي، کله چې اووښتونې واوښتل یا بدلې شي.

Wort ویي

یو یوګونی ویي ، چې د یوې وینا لپاره نه دی ځای په ځای شوی یا نه دی ایښول شوی، ،، دا نه وايي،، دا نه وايي چې دا وینا،، ریښتیا یاناریښتیا ده،،، ،، ټیک که د لنډښت لپاره یو ویي د یوې غونډلې لپاره ځای په ځای شوی وي، نو کړی شو دهغه له ریښتیاوالي او نارښتیاوالي څخه و غږېږو،،.

Begriff کلمه

دا چې د ویي د رابندوالي ویل شوي ورته د کلمې لپاره باور لري:

د هرې کلمې و شاته یوه یا ډېرې ویناوې ځای په ځای دي، کومې چې د خپلې منځپانګې پېژند ورکوي او دا کلمه د نورو سره یوې اړیکې کې راولي. ،، له دې امله مو کره کونه، چې کلمه په خپله منځ پانګه کې د نخښو یو یووالي دی، لارښودوي یا بیايي، فکر ته، چې هره کلمه د ویناوو ګډې اړیکې انځوروي.،، دا په ځانګړې توګه د Cohn اوFrege له خوا یا په اند ویل کېدل، چې کله به یې وویل، چې یو ویي یواځې په یوه غونډله کې پرېپوهېدنه یا معنی لري.

Schluss پایونه

،، هره وینا، چې په هغې کې یوې الې یا شي ته څه ورکړل شي، سرې کړی شي دا د یوې پایونې په څېر وګڼې، چې د هغې نیونې د پوښتونې شي وینا پېژند ورکوي او هغې پېژند ورکړ شوي کلمې ته یو خوې ور کړي او یا ترې واخلي.،،

Arten von Aussagenویناډولونه

Einfach – zusammengesetzt ساده – یوځای شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويناوې کېدی شي په ساده ويناو او يوځای ايښول شوو ويناو باندې وويشل شي. وېشنلامل يې دا دی، چې ايا وينا له يو بل توپيرور، ځانله کولوړ، برخويناوو څخه يوځای ايښول شوې او که نه.

بېلګه: ،، کابل يوښار دی،،(ساده وينا)، ،، کابل له اوه ميليونو څخه د ډېرو اوسېدونکو يو ښار دی،،

سم انديز يوه يوځای ايښولشوې وينا د برخويناو ،، کابل يو ښار دی،، او ،، کابل له اوه ميليونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie يا مسلکي ويېني ردبدل کيږي: د ،، ساده وينا،، په ځای سرې ،، د يوځای نه ايښول شوو ويناو،، ، ،، اتومي ويناوو،، ، توکيزو ويناو،، هم غږيږي يا ،، توکيزه غونډله،، .(Wittgenstein).

له يوځای ايښول شوو وينا په ځای دا لاندې هم وايو: ،، د ويناو تړنه،، يا ،، موليکولي ويناوې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ويناوې دي، چې له نورو ويناو څخه يوځای نه دي ايښول شوې. دا ويناتړوني سم انديزې نخښې (تړننخښې) لکه ∧ (او) ، ∨ (يا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه يې يوځای ايښولشوې وينا يا ويناتړنه ده.

د بېلګې په توګه چې وينا لرو ،، کوڅه لمده ده او ورينګې وريږي،، په دوه ويناو وېشو يا بېلوو، د ،، او ،، سره يوې وينا ته سره تړلې دي، داسې يوه بېلېدنه په يوګونو ويناو کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، ورينګې وريږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ويناوې اتومي ويناوې بلل کيږي. د يوې وينا سم انديزې شننې سره

د اتومي ويناو لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند)

ترمونه t=s د په خوښه t , s لپاره

R(t1, …., tn) د n-ځايز, اړيکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پورې. په يوه ساده ويناکې يوه يوه شي يا الې ته يو يواځني ورکول – يا ترې اخستل کيږي. که دا وبلل شي، چې يوه ساده وينا نوره جوړښتيزه نه ده، نو به داسې وپوهيږو، چې د وينا دننني حوړښت نور نه شي تيک ويل کېدی يا روښانه کېدی.

د اتومي ويناوتفسير يا روښانه ونه د هغه د ريښتيا ارزښتوالي له لارې تنظيميږي.

د ساده ويناو لپاره سيمبول د کنونشن يا ټوليزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځنې د بېلګې په توګه دسترو لاتين تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې ليکلي توري يا پېژندنخښې دي.

يوه ګډوله يا يوځای ايښولشوې وينا د ډېرو ساده ويناو له تړنو څخه جوړه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې ویناتړنه کېدی شي غزېدونکې (غزېدونکې ویناتړنه) یا کلکېدونکې یا کښېکاګونکې (کښېکاګونې وینا تړنه) سرته ورسیږي.

غزېدونکې ویناتړنې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوې ریښتیاارزښت د هغې له برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخوویناو ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي، تړننخښې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو نړتنخښیز سم اند ,(Lorenzen) دی، د ویناو یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت Negationانځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره تړلکیږي او دا له دې امله ویناتړنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک سادونې له امله یوځاییزې (چې یو ځای لري) ویناتړنې بلل کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته وینه یوځاییزه ربښتیاڅېرونه یا ربښتیافنکشن برېښي. د دوه ویناو د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا تړننخښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له ربښتیاارزښتونو یو د دې تړنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنربښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له تړننخښو سره د تړلې وینا *a UND b* (a او b) ټیک هلته ربښتیاده، چې هم a او هم b ربښتیا وي، په هر بل حالت کې تړنه ناربښتیا ده.

اینتنزیونالي **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا – اعیارول) ویناتړنې ربښتیافنکشنلي ویناتړنې نه دي. له دې سره د ټولوینا ربښتیاارزښت د برخویناو د ربښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

ویناوې په ورځني ژوند کې په شننیزو ویناو او جوړښتیزو - یا مصنوعي ویناو باندې وېشل شوي. د ،،وینا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلي،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږیږو.

Analytische Aussagen شننیزې ویناوې

شننیزې ویناوې په راتنګه موخه دي ،، ویناوې، چې په اړینه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړیو کې، ربښتیا ذي ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټیزو بنو له مخې او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي ربښتیاوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمايښنو باندې کره کېدونکې دي،،. دوي له دې املـه سم انديزه توتولوګې(تل رښتيا ويناوې) ده.

بېلګه: لمر ځليږي، يا لمر نه ځليږي.

په پسې موخه ،، داسې ويناوې دي، چې د هغوي ربښتیاوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنيزو توکو په واک کې ده. هغوي په سيمانتيکي اړيکو لکه همغه پرېپوهنيزبرابروالی [...] او پرېپوهنيزپايونه [...]،. له دې سره دا يو څيرکلپايونه(ګردئ پايونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie

يوه تاوتولوګي په سم اند کې يوه توليزه باوري وينا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې يوه وينا، کومه چې د سم انديزو لاملونو په بنسټ تل رښتيا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،، که ورينږي وريږي، نو ورينګي وريږي،، يا ،، دا هوا بدليږي يا داسې پاتيږي، لکه څنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي يا مصنوعي ويناوې

په پراخه موخه د اريستوتالس له لورې تولي ويناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه ،، د سينتېزې له کلمې څخه،،.

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتونې حالت باندې ويناوې، چې رښتياوالی يې نه ځانله د سينتاکتيکي يا سيمانتيکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازماېښتي دازمايښني فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.\

د توپيروني يا توپيرېدني کريتيک

د شننيزې او مصنوعي (جوړې شوې) وينا په منځ کې د توپيروني يا توپيرېدني سموالی د Quine (امريکايي فيلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونيول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تيزې پلوی وو او دا بنسټ يې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تيز يو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې يې پولې ايندول کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو يو ډول دی) تور دي،، مخامخ يې ،،
ټولې کاغۍ توري دي،،. دا چې تور يوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو
اسونو بېل کړي، دا يوه شننيزه وينا ده. ايا د ،، کاغيو،، بې له تور د کلمې
پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده – نو سپين هم (د بېلګې په توګه Albino
vogel) د نورو همهغو پېژندنخښو سره دې کلمو ته ګڼل کيږي – يا ايا کاغۍ
هم د تور له لارې پېژند لري ياپېژندل شوي دي، کوين هم دا يوائځني نه شو
ټاکلی. په ختّه کې کاغۍ هم د يوه د کلمې په توګه د يوه پيداښتي ډول لپاره
کارول کيږي، خو ايا د دې ډول ټولې يوګونې تور وبرېښي، له دې امله دا يوه
تجربوي پوښتنه ده.

وينا په ويناسم اند کې

په ويناسم اند کې داسې ويناوې يوائځې ياتيک د هغې فورمال او نه د هغې
منځپانګيز رښتياوالي ارزښت غوره دي.
د بېلګې په توګه: سرې بايد له شننيز شيحالت څخه پوهه ولري يا په شي حالت
وپوهيږي، چې د وينا په رښتياوالي ارزښت ،، برلين د جرمني پلازمېنه ده، او
روم د ايتاليا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وينا لپاره غوښتونې نه ده، چې
،، مادرېد د سپانيا پلازمېنه ده، يا مادرېد د سپانيه پلازمېنه نه ده،،، ځکه چې د
سم انديزي ،،يا،، او ،، نه ،، د کاروني کره کوني وروسته (نورميروني
Normierung) دلته د خبرو يوه رښتيا، له دې خپلواکه وينا ده، چې ايا مادرېد په
رښتيا دسپانيا پلازمېنه ده يا نه. يوه په دې موخه فورمال رښتيا وينا به
ټوليزباوري ياهم توتولوژي وبلل شي.

وينا په پرېديکات سم اند Prädikatenlogik کې

په پرېديکات(د يو څه د څرنګوالي ارزښتونه) کې يوه وينا يوه وينابنه ده بې له
خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتوروونو يا نخښو سره تړلي.)

په پرېديکاتسم اند کې د يوې وينا رښتيا ارزښت په هغې د خوندي سيمبول له
Interpretation روښانونې مخې ورکول کيږي.

د بېلګې په توګه يوه وينا x=x+x په لاندې توګه ميندلکيږي: د هر x لپاره دې ترم x
اوx+x وشمېرل شي. که يو x شتون ولري يا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه
ارزښت ولري (د بېلګې په توګه د x = 0 لپاره)، نو وينا رښتيا ده، په بل ډول نارښتيا
ده. نو له دې سره رښتيا ارزښت د بنسټېزې په واک کې دی. چې د اوښتونې يا
ورپابلې د په ځای کوني ډېرې څخه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه پايونلار د فورمال سم اند په يوه شمېرنه کې بنه بدلونلار يا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه جوړښت يا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي يا اجازه ده، د نورمال ژبې د يوه شته ويېنو نوو ويېنو ته لاړ شو. دا لارښونيزه تللار يو پايونلاس ته راوړنه انځوروي.

د Ernst Tugendhat (فيلوسوف) له خوا تولي شننيزې غونډلي د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته يا ناشوني له مخامخوالي) په غونډله ودانې دي. دوی د ناسموالي صرېبونهFalsifikatoren نه لري.

د مخامخوالي يا ردوني غونډله يا د ناشوني ردوني يا - مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله ختِه کې د همغه څه - خونديوني ردوني ويناوې په همغه وخت کې نه شي پيښېدلی. د فلسفي - او پوهنتاريخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوګيزې ontologisches پېژندتيوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفي يوه لار يا ديسڅيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او رښتياوالي بنستجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليتي.

د کريتيک Kritik سره يا څخه سرې د يوه شي(الي) يا يوې کړنې باندې د کچون-الو په مته يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفهAnne-Barb Hertkorn روښانه کړې، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنستيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنخښه چې پر باوريوالي باندې دعوه کوني پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرې کوني باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

دريم: سم انديز - فلسفي وييونښننه

Vernunft هوښيارتيا

ما ورته هوښيارتيا ويلي په پای کې يې روښانه ونه.

د يوې ژبې په بله ژبه ژباړه هم د يو لړ ستونځو او پرېپوهېدنو سره په جنجال کې ده، خو سرې بايد په دواړو ژبو ښه وپوهيږي.

هوښيارتيا Vernunft په ورځنی کارونه کې د فکر يا اند له لارې و پېژندني ته يوه تاکلی اروايي انساني بداينه په نخښه کوي. د کريستيان وولف په ترمينولوژي تکيه کارونه له پوهنتوان Verstand څخه رابنديږي، چې هغه کتنو او تجربو شي حالتونه رانيسي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې و هوښيارتياتوان وربخښي، چې تولېز سره اړوند باوري پايونلاس ته راوړنه راوتړي، د هغې کتنې وپېژني او لارې همداسې اصول ورته کېږدي يا لارئ ورته وټاکي. ترهغې پورې چې دا کړه وړه، ارزښتټاکني Wertbestimmungen يا د اخلاقو اړوند سړی د عملي هوښيارتياغږېږي او د دې کلمې لاندې د پرينځيب و بدايېنې ته کړنتوان چې خپلې غوښتنې وټاکي، ورزياتيږي.

څکه چې په پېژندنو او پوهنو ودانه کارونه تيوريتيکي هوښيارتيا بولي. رياليتي بېرته د ،، هوښيارتياوالي،، کلمه ده، چې د غوره والي (په لږ څه ډېر لاس ته راوړل) د اقتصاديوالي او اقتصادي اصولو هم د حقولي يا اخلاقي خبروDiskursethik په لور لوريزېدی شي.

د کليمې هوښيارتيا منځپانګه په بېلابېلو ډولونو ټاکل کيږي.

د پېژندنې کلمې ته پوله لرنې د پوهېدنتوان کلمه نن د ټولو حالتونو لپاره کارول کيږي، په کومو کې چې فينومېنونه(۱) ځانګړې ځېړل کيږي، له لويو په بر کې نيولو ګداړيکو را بېل شوي. په ورځنۍ ژبه کې دواړه کلمې نه کره يو له بل سره توپيريږي.

(۱) پېژند: Phänomen (نوم) هغه څه چې ځان څرګندوي، احساسوي(هکپککونکې څرګندېدنې):

،، فزيکي، ميتيورولوجيکي، کمپيدا، ورځنۍ څرګندېدنې. پيداښتونه او نور

فلسفي: څرګندېدونکی، احساسونکو ته ځانښودونس، ځان پېژندنې ته وړاندې کېدونکی شعورمنځپانګه. پای.

په ورځنۍ ژبه او هم د فلسفې په تاريخي کې د ، هوښيارتيا،، په نخښه کونه ډېرې پرېپوهېدنې لري، چې يو بل غوڅوي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې ګډغوڅې لري. له يوې خوا دا د پېژندنې او پېژندنګټنې يا لاس ته راوړنې لپاره بنسټ کيږي، داسې چې دا يو سيستماتيک او يو اړوندونورشو د پوهې لپاره وړاندې کوي. په ورسره بلده توګه هوښيارتيا له پوهېدنتوان د پېژندنبدايينې يا د ډېرو بېلابېلو *کوګنيتيو(۲)* توانوالي په څېر يا ګداغيز په څېر توپيريږي. بلې لور ته هوښيارتيا د هوښيارې کړنې په پرېپوهېدنه کارول کيږي. په دې موخه هوښيارتيا يو نورماتيو، فلسفي ايتيک ((normative, philosophische Ethik مدلل کوي، چې بل حالت ته د تګ اجازه نه ورکوي. لکه چپ قضا کې. دا به نور دلته بس کړو.

دلته خبرې نورې ايدياليزم او ماترياليسزم ته وځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دي وروسته به نورې دا دلته په ليکنه راغلي اړونده ليکنې راوړو:

Der Verstand پوهېدنتوان

پوهېدنتوان په فلسفه کې، بداېينه ده، چې کليمې جوړې کړي او دا (رښتيا) قضاوت سره وتړي.دا اوس د دې کليمې کارول د ايمانول کانت له لورې پراخه شوه، چې هغه دا پوهېدنتوان ډېر وخت د هوښيارتيا مخامخ ودراوه او هغه يې له احساسونې هم توپير کړ.

Vermögen (زړه يوناني *dýnamis*, δύναμις لاتين *potentia* پښتو: بداېينه)

بداېينه، توان، ديناميک د انتيک منځنۍ يا زړې کلمه ده، په ځانګړې توګه د اريستوتالس په فلسفه کې.د اريستوتالس په فلسفه کې دشی يا نوم خويونه په نخښه کوي، چې په خپل ځان کې يا يو بل څه کې د بدلونونو تاکلی ډول راوستلی شي يا کېدونکي (ممکن) کولی شي. دلته خبره په دې کې ده، چې د بدلونونو له لارې، که رامنځ ته شي يا راشي، نو يو نوی څه منځ ته راځي او له دې سره يې شتون شته کيږي(له دې امله بداېينه يا څه لرنه). له دې سره يو څه رېښتونی کيږي، چې هغه د مخه يواځې توانيز – لکه د کېدونوالي په څېر – شته وو. د اريستوتاليس د موخې سره سم د مخ ته نيول شوي (چې ګوندې بايد وشي) د کړنې او توان توپيرونه د توان بداېينه – د شته کېدلو کېدنوالی – د کړن (يوناني Substantiv پښتو: نوم) په مخامخ رېښتينوالي.

د يوه شي خوي د يوې بداېينې ځانګړتياوې په ګوته کوي، چې دنورو خويونو په توپير بنستيز ناکتنوړ (بنه يې : ناڅاروړ) وي. احساسونه ټيک د هغې (يا هغې ته) اړوند ليکل شوې اغيز رامنځ ته کېدل دي، نه پخپله د دې بداېينې شتونلرنه. له دې امله دېره سره د منلو نه وي، چې دا وی ،، بداېينه،، د ټوليزو اړيکو لپاره مساعد وي. کريتيکوال په اند دي، چې دا کلمه ټيک د لړوختنې بلل يا په نخښه- ونه ده، نه د پوره کتنې کوزال – يا لامل-اغيز- اړيکو(کوزال اړيکې وګورئ) لپاره.

Kausalität causal relationship علاقة سببية ، رابطه علّی;لامل - اړيکه
کوزاليتي د لامل او اغيز په منځ کې اړيکې دي. هغه د پېښو او حالتونو پسې راتلنې په ګوته کوي، چې يو بل سره اړوندوالی لري. له دې پسې A يوه لامل دی د اغيز B لپاره، که B له A .

Wann ist eine Handlung kausal?

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو بوختوالی یا کړنه کله کوزال یا لامل-اغیز ناکه ده؟

یو بوختوالی کوزال دی، چې له هغې پرته فکرکړنه نه شي کېدی، بې له دې چې څرګند یا لیدوړه بریا په کې نه وي. دا بریا ابجکتیو ګڼلوړ ده، که دې کړنې یا بوختیا یو حقوقي نامنلوړ خطر منځ ته راوړی وي.

Kausalzusammenhang (نوم: لامل-اغیز- اړیکي):

په ځانکړې توګه فیلوسوفي سم اند

د پېښو په لامل او اغیز ودانو اړیکو په اصول یا لارو .

،، د دې پېښو په منځ کې یو لامل اغیزمن اړیکه شتون لري یا شته دی،،.

د لامل-اغیز- اړیکې څه شی دی؟

که د دوه نخښو په منځ کې یوه د لامل او اغیز په منځ کې یوه اړیکه شتون ولري، نو سړی د له کوزالیتي (لامل-اغیز-اړیکو) غږیږي. Korrelationen کړی شي په لامل-اغیز- اړیکو ته یوه لار وي. که څوک یو څه ډېر سکوي(پېژندنخښه X)، یو جګ ریزک لري چې د سږو سرطان (پېژندنخښه Y) باندې ناروغه شي.

Korrelation : یو کوریلاشن یوه شننه ده خو د لامل-اغیز-اړیکه په یوه یا بله لور، داپه دې پرېپوهېدنه چې له یوه توانمنې اړیکې لاسته نه راځي، چې یواځنی لامل-اغیز-اړیکې شته.

بېلګه: له حقیقته، چې په ووړې کې د خوراک یخخرڅلاو ډېر وي، لمرسپزنه ډېره رامنځ ته کیدی شي.

Kausalität **کوزالیتي** په دې پرېپوهېدنه، چې د اوښتونو(Variablen) په منځ کې یو روښانه لامل-اغیز –اړیکې شته وي. په نورو ویونو کوزالیتي هلته مخ ته لرو، کله چې ته پوره پوهېږې، چې کومه اوښتونې کومه اوښتونې اغیزمنه کوي.

Gedanke فکرتوان: یو فکرتوان یا اندتوان دی، په څه چې فکر شوی یا په یو څه چې فکر کیږي، یو اند، یوه لیدلورې یا یوه پېښنه همداسې یوه کلمه یا یوه ایدې ده. فکري توان د فکر په پروسه کې یوه لاس ته راوړنه او یوه بنسټبرخه ده. فکرتوان د یوې پرېکړې، یوې کلمې یا یوه له دواړوګډوله فکرپروسې بنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېژندنې Erkenntnis کلمې لپاره یو یووالیز پېژند شتون نه لري. په لومړۍ نږدېوونه کې سرې کړی شي پېژندنه د یوه د تجربو یا کتنې له لارې کټلې پوهې پروسې په څېړ و ښوول شي یا په نخښه دي.

فکرکونه Denken

له فکرکونې څخه تولي (سایکولوژیکي) تېرې یوځایکونې، چې له دننۍ کړنې د خیال، یادونو او کلمو د یوې پېژندنې جوړونې یا بڼه ورکونې هڅې کوي، پوهېږو. په دې کې ډېر یواځې د فکرکونې پایتکي شعوري کیږي، نه فکرپروسه، چې له هغې منځ ته راځي.

فکرکونه په تولیزه توګه له احساسونې او خیال کونې توپیرېږي. دا په قانون یا لار له دې سره مدلل کیږي، چې احساس یا درکونه او خیال ناپوهېدنیز دي، مګر فکرکونه پوهېدنیزه یا پرېپوهېدنیزه ده یا [propositional](#) را اخستل کیږي. فکرکونه کېدی شي په تصادف ولاړه وي، توکلي د احساساتو، حالتونو موخه یېزو ویېنو (افادو) یا کسانو څخه منځ ته راغلي وي یا ذهنی-جوړختیز ودیز شوی وي.

اوتومات فکرکونه، چې بېشعوره، بې له نیته، په خوښه او بې له ستونځو څخه مخ ته ځي، خو کېدی شي له کنترولي فکرکونې توپیر شي، چې شعوري، قصدن، په خوښه او پراخ دی. په ورځنۍ ژبه کې فکرکونه هم په کړونې بڼه: ،، زه فکر کوم،، او هم په، درککونې بڼې: ،، زه یو فکر یو اند یو خیال لرم،،. [Daniel Kahneman](#) دانیل کانېمن هم یو،، سیستم ۱ ،، ، چې اوتومات او چټک کار کوي توپیروي ، له ،، سیستم ۲ ،، څخه کوم چې هغه ستونځو ډک خوی کارنده ، پاوړتیا غواړي، په ګوته کوي. د دویم سیستم بوختیا ډېر له دې ، بنستیزوالی، ټاکنخپلواکوال او فکر راټولونې سره ګډیږي. دا موضوع به نوره دلته راوتړم. دا چې فکر کونه څنګه پېښیږي یا منځ ته راځي، د بېلا بېلو دسڅپلینونو د کشفولو اله ده. موږ یې نور نه څېړو.

د ویېنې (افادې) Proposition (یوه وړه غونډله یا جمله، چې رېښتیا ارزښت یې ښونوړ وي) سره سرې په ژبپوهنه، تیک یې ویل په ژبپوهنې سیمانتیک کې، منځپانګه، چې د هغې سره یوه غونډله ویل کیږي، په نخښه کوي.

پروپوزېشن د غوره خویونو په څېړ لري، چې هغه یو رېښتیاارزښت غوره کوي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې دا غونډله رېښتیا یا نارېښتیا کېدی شي.

(۲) ګوګنیتیو kognitiv

Was sind die kognitiven Fähigkeiten?

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوګنیتیوه توانمندي شی دی؟

له کوګنیتیو څخه ټولې د روحي احساسونو او فکرکونو پروسو ته کېدنې پوهېدل کیږي. د انسان کوګنیتیو توانمندي کړی شي د چاپېریال څخه اورېدنخښې احساس کړي او هغه په کار واچوي – کوګنیځیون یا کګنېشن تل او هرچېرته میندلکېدی شي.

Was ist eine kognitive Leistung?

کوګنیتیوه توانمندي څه شی دی؟

د کوګنیتیو قدرت توانمندي لپاره لاندې نخښې غوره دي: احساسونه، پاملرنه، فکرکونتوان، زدکړې توانستونخوبې توانوالی، بدلېدنتوان او نور.

Was sind nicht kognitive Fähigkeiten?

نه کوکنیتیوې توانمنیدیوالی څهشی دی؟

پېژند: نه کوګنیتیو توانمندیو پورې اخلاقی توان، سختسري، ټیم- یا ګډکار، سوسیالبوختیاوې، ځان په کاراچونه اړه لري.

دا د نور په څنګ کې د ځغاستو له لارې هم ښهکېدی شي او هغه ویل شوي څه پهکار اچول، یو څه بیا بیا کونه او د دې لپاره نور سپورتونه او نور او هغه کړنې، چې ماغذه په کار اچوي. پوهان میندلې، چې بدنبوختیا نه ځانله فزیکي ګټهلري، دا د مغذ روزنه هم پیاوړې کوي.

Was gehört zu den kognitiven Fähigkeiten?

“**Kognition**„ پېژندنتوان (؟) پورې کوم توانوالي اړه لري؟

دا “**Kognition**„ کلمه(پښتو یې: پېژندنه، پوهېدنه vom lateinischen cognitio für “Erkenntnis„) د پروسې او جوړښتونو یوه له ډېرو کلمو جوړه کلمه ده، چې د معلوماتو را نیولو د په کاراچولو او سپما کولو پورې اړه لري. په دې پورې د نورو په څنګ کې احساسونه، پاموړوالی، فکري یاد، ژبه، فکر کونه او ستونځوبې همداسې ایتېلېګنت (پیداېښتي هوښیارتیا (هوښیارتیاتوان) یا ذکاوت) ګڼل کیږي.

څلورم: پېژندنه Erkenntnis

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندونه، چې د اغيزو او تجربو په کار اچولو له لارې لاس ته راغلې وي

،، يوه تاريخي، باوري شوې پېژندنه،، چې پېژندنه، د پېژندنې توان(د فلسفي پوښتنو له لارې) ،، د پېژندنې پولې سره ټکر شي،،

Wie funktioniert Erkenntnis?

پېژندنه څنګه کار کوي؟

پېژندنه تل د يوه پېژندلکېدونکي سبجکت او يوه پېژندل شوي (ابجکت) اړيکې خوندي لري. پېژندنه کړی شي همداسې په يوه شيحالت همداسې لکه يوې پروسې اړيکې ونيسي. پوهېدلو ته به پېژندنه شي، که پېژندنه د پېژندنې سبجکت خپلواک باوري وي.

Wie kann ein Erkenntnisgewinn erzielt werden?

سړی څنګه پېژندنګټنه لاس ته راړلی شي؟

پېژند: يو فينومين يا يو شی وټاکی. وشنی. يو شی يا فېنومېن د خپلو خويونو له مخې ليکنيز روښانه کړئ.

وليدير Validieren. يوه تېزې يا هيوپوتينېزې ومنی/رد کړئ. تشخيص کول.

Wie gelangt man zur Erkenntnis?

سړی څنګه پېژندنو ته لاسرسی پيداکوي؟

راشنلستان(په هوښيارتيا ودان کسان)، د بېلګې په توګه Descartes, Spinoza او Leibniz غوښتنې لرلې، چې پېژندنه له سوچه فکر يا اند څخه کېدونکې ده. انسان تحربو ته اړ نه دی، چې د هغې پېژندنه له نړئ او هغې سم انديز جوړښت څخه ولري. ... لومړی (sinnliche حسي) تجربو له لارې پېژندنه راپيداکيږي يا لاس ته راځي.

Was sind Quellen der Erkenntnis?

د پېژندنې سرچينې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما په اند يې سرچيني هوښيارتياوې(Rationalismus)، تجربې (Empirismus) او وړاندې شوي کريتيځيزم (Kritizismus) دي. دا درې بنسټيز اندونه موږ ته د پيژندنو پولو پسې پوښتنې هم ځوابوي.

Was ist Erkenntnisleitendes Interesse?

پيژندلاربښوديزه مينه څه شی دی؟

پيژندلاربښوديزه مينه په ټوليزه زبکارونه کې نيت په ګوته يا نښه کوي يا بولي، لکه د يوه ټول پيژندلارچې د يوې څېړنمخ ته لرل يا نورو څېړنو، هم په لاربښوديزو پوښتنکونو پلي کوي.

Was bedeutet Erkenntnisgewinnung?

پيژندنګټنه څه پرېپوهېدنه لري؟

پيژندنګټنه د پيداېښتي روزنو يوه توکيزه برخه ده: د پوهنيز فکر – او کارډول څخه کار اخستو سره کړی شي دا زدکړی په دې کې ملاتړ شي، چې پيداېښتپوهنيزو پيژندنو باندې وپوهېږو، ، د لرلو پوهو سره په خوزښت راولو او دا مخ ته لرلی پيداېښت.

Was ist der Forschungsgegenstand?

کشفون اله څه شی دی؟

د کشفون الې لاندې سړی ټيک پيژندل شوي موضوع يا فينومېن پوهيږي، چې په يوهپوهنيز کار يا ليکنه کې بايد وڅېړل شي. هغه ستا د درسلوستلو په ريښه لور ودان دی او د روښاونپوښتنو لپاره وتونټکی دی.

Was versteht man unter Selbsterkenntnis?

سړی د ځانپيژندني لاندې څه پوهيږي؟

ځانپيژندنه د يوه کس د خپل ځان په هکله يوه پيژندنه.

Was kann ich wissen Erkenntnistheorie?

زه په څه کړی شم و پوهېږم پيژندتيوري؟

پيژندتيوري يوه فلسفي بنسټلور ده، چې د کائنت څلور پوښتنو څخه ،، زه څه کړی شم پوه شم؟،، پسې ځي. نو هغه د لارو پوښتنه کوي، په کومو چې رښتياينه پيژندل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Wann Erkenntnis und Beschluss?

پرېکړې او پېژندل کله؟
په قضا کې : پېژندنه او پرېکړه
که شکايتونه او دعوا رد شوي نه وي يا نه وي درول شوي، نو قضا حقوقي شيان د پېژندنې له لارې سرته رسوي. پېژندنې د جمهوريت په نامه اعلانوي او پای ته رسوي.

Wie gelangt man zu Wissen?

څنګه پوهې ته لاسرسی لرو؟

د دې لپاره چې يو څه په يو څه وپوهېږو، نو بايد سړی دا څه له يو بل څه څخه توپير کړی شي. سړی بايد داوپېژني. که سړی يو څه پېژني، نو هغې ته خويونه ليکي، ځکه چې خويونه هغه څه دي، چې سړی يو څه له نور څخه توپيروي يا بېلوي.

Ist Erkenntnis eine Abbildung der Außenwelt?

ايا پېژندنه د دباندنۍ نړۍ يوه څېرونه يا څېره ده ؟
د درې پرخپدونو(يابعدونو) احساسونې توان په څنګ کې به د دېرې پراخپدونې يا بعدي احساسونې توان هم د اند وړ وی، خو دا دمورږ هوښيارتيا له لارې ريښتونی کېدی نه شي.
له دې امله پېژندنه نه هرومرويېز د دباني نړي څېرونه ده، ځکه چې مورږ د هوښارتيا د راتنګېدنې بنديان يو.

Was bringt Selbsterkenntnis?

ځانپېژندنه څه ګټه لري؟

ځانپېژندنه له تا سره مرسته کوي، چې ته پخپله پوه شې، که کله پوه شې، چې تا په دننه کې دې ته څه رابولي او هڅوي ، ته به له ځان سره به ځان پخپله پام وکړې، ته به د خپلو احساساتو، کړنو لپاره روښانونه ولرې او داسې به دننۍ ارامتيا او ... وګټې.

Wann weiß man etwas?

سړی کله څه پوهيږي؟

سړی لومړی هلته کړی شي وپوهيږي، چې په همهغه اړونده اند وي: غونډله،، زه پوهېږم، چې باران وريږي، خو زه په دې اند نه يم، چې باران وريږي.،، دابه يو ځانيز (د (خپل) ځان سره) مخامخوالی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای پاموړ:

یو څو لیکني مي د سم اند ولیکلي، ښي لوستل شوي.دا چي ځني لیکني اوږدي دي، نو کله، کله مي له توانه ووزي. اوس مي نیت کړی، چي ځني د فلسفي او همداسي د منطق یا سم اند کلیمي د پیژند سره ګرانو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دي لیکنو سره دموږ هیوادوال، ځکه بلد نه دي، چي عربي یا دري دي او باور وکړی، چي ډېر درانه دي، زه یي د شمېرپوهني کتابونو، د شمېرپوهني سم اند کي د نورو استادانو لیکني ګورم، ما خو دا روښانه کړي، چي په پښتو هم لیکلکېدی شي، دا غوارم، دا تولیز سم اند غوارم په پښتو وازمایم. د داسي ویونو او شننو رانیول پخپله ختِه کي پوره ستونځمن دي او بیا یي له نورو ژبو رانیول.

داسي له ډکشنریو رانیول شوي:

و ماته د ن ج څخه دوه ډوله ډکشنری په لاس راغلي، یوه کي یي د بېلګي په توګه الماني هر وی یو وار او په بله کي څو واره په انګرېزي ژباړل شوي، چي پوره ستونځي زېږوي او دا اوس به یي روښانه کړو.

لومړی:هر الماني وی په یوه انګرېزي ا نور ویونواړول شوی:: Vernunft، انګرېزي: reason، عربي پښتو او دري یي: السبب ، دلیل

دویم: هر وی په دري وینو روښانه شوی.

Vernunft،، sanity، rationality، reason

۱ - انګرېزي: reason ، الماني: Grund ، عربي: السبب، فارسي: دلیل، پښتو: دلیل

۲ -انګرېزي: sanity ، الماني: Vernunft ، عربي: الصحة العقلية، دری: عقل ، پښتو: سالمیت(ما (لیکونکي) هوښیارتیا بللي)

۳ - انګرېزي: rationality ، الماني: Rationalität،عربي: العقلانية، فارسي: منطق، پښتو: سم اندیزي

د دي لپاره چي په پوهنیزو نومونو او وییونو ښه وپوهېږو، باید د یو څو ژبو، داپه دي پرېپوهېدنه، چي هرو مرو عربي او فارسي په ي خوندي راځي او په پرمختتلو ژبو.

پنځم: پایونلاس ته راوړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ته راوړنه (لاتين inferre ،،،ورننباسل،، ، لاس ته

راوړنه انګرېزيinference)

Schlussfolgern, Folgerung, Inferenz

يا خونديونه (لاتين conclusio ،، لاس ته راوړنه)،، او پسي راتله يا لاس ته راوړنه په سم اند کې د ډېرو يو بل سره نږدې يا تنګو خپلوانو شي حالتونو اړيکې دي:

- پای لاس ته راوړنه په لومړي سر کې يو ژبنی جوړښت دی، چې له يوې خوا له يوې لړی رښتياولي توامندو وېناو، د Prämissen يا نيونو (د بېلګې په توګه اکسيومونه(تل رښتيا وېناوې) يا پوهنيزه هيوپوتېزو)، او يوې پسي وينا بلې لور ته، خونديونو، جوړه ده. داسې جوړښتونه (سم انديزې) پايوني يا ښونبنسټ (د ښوني لاملون) هم بلل کيږي. په پښتو کې پايونې او خونديونې منځ کې تل ډېر له دې ويونو سره پيليږي: له دې امله، ځکه چې، داسې چې، يا د دې په بنسټ.

سړی دلته د سم او نا سم لاس ته راوړنو په منځکې توپيروي (لاندې دې هم وکتلشي) . داسې توپيروني په سماند کې د زړي په پرېپوهېدنو ده، سړی کړی شي سماند له تېک سمو لاس ته راوړنو پوهنو څخه وبولې.

- په دويمه موخه د پای لاس ته راوړنې په توګه دا يوه د ياد ژبني جوړښت، داسې په نامه د سمې پايونې برخه وبولو. د دې لپاره سينونوم يا ورته پايونه يا پايغونډله هم دي. په رېتوريک Rhetorik (د خبرو هنر) پايونه په ټوله کې د خبرو پايونې لپاره هم کارول کيږي.

- دريمه پايونلاس ته راوړنه د پسفکرکونې لاس ته راوړنې په څېر هم بلل کيږي، نو (ډېرپل په پل) له لاس ته راوړنو يا د يوې ښوونې سرته رسول. دا لاس ته راوړنې کېدی شي بې له د مخه پرې فکرکونې کلتورې، تولېز او ديني تکيه بنسټينونو څخه هم لاس ته راوړلشي.

په اېنفورماتيک او ستاتيستيک کې پايونلاس ته راړنو ته اېنفرنځ *inference* وايي، په ځانګړې توګه اېنفورماتيک کې. چې اوتوماتي کوي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې له کمپيوتر ملاتړ کيږي او د اېنفرنځ ماشين له لارې راوېستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم اندیزه پایونه د لاس ته راوړنې غشي => سره په نخښه کیږي.

منځپانګې خوندیونه

١ – د سم اندیزې پایونې ډولونه.
١.١ – بېلګې
٢ – د یوه پایلاس ته راوړنې سموالی
١ . ١ – لومړې نږدېوالی
٢ . ٢ – ټیکاو
٢ .٣ – په فورمال لوجیک کې یې سموالی
٣ – پایلاس ته راوړنه
۴ – دا هم وګورئ؟

د سم اندیزې پایونلاس ته راوړنه

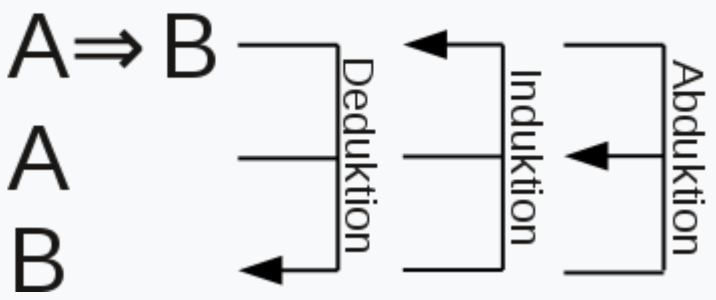

ساده کتنه: A=>B (لوستل: له A څخه B لاس ته راځي) لار (قاعده) ده ، A شرط او B نتیجه

لوستل له A څخه B لاس ته راځي یا که A باور ولري، نو B باور لري. یا لنډ: که A ، نو B.

د سم ادیز ې پایونې درې ډولونه سره توپیروو:
Induktion, Deduktionاو Abduktion .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ويناسم انديز همداسې سيلوګيزيsyllogistischer (نږدې: ښونبنسټ، دليل، خو دا يو اوږدې سم انديزې خبرې دي) کتنډولونو کې د يوې ټوليزې لارې اړيکو دا درې بېلابېل حالتونه څېړل کيږي، د يوه يا ډېرو حالتونو، او د دې حالت Subsumtion (چې يوه کلمه د بلې کليمې لاندې ترتيبيږي يا ورزياتيږي) د قانون يا لار لاندې کره کول. د دې پاويونډولونه په دې کې سره توپيريږي، چې له دې درې توکو څخه يو يې د نيونې رول لوبوي او کوم يو يې د لاس ته راوړنې يا نتيجې رول.

په ورځني سيلوکيستيک کې دا درې غونډلې تل د يوې پورته – يا د مخه کليمې يوې منځ کې کليمې او يوې او يوې د دوې لاندې يا برخکليمې دي. د دې روښانونه د يوه Kausalität په موخه د يوه قانون يا لارې په څېر داسې څه ستونځمنه ده.

- Deduktion ډيډکشن د قانون يا لار او سبزومشن پرحالت باندې يوه پايونه ده
- Induktion د (ډېرو) حالتونو او سبزومشن د منځنۍ کليمې لاندې پر توليز لار يا قانون باندې پايونه ده.
- Abduktion د قانون يوه حالت سبزومشن پايونه ده.

له دې يواځې ابدکشن سم انديز اړ دی، اينډکشن او ابدکشنونه ډېر وخت يواځنۍ لاس ته راوړنه نه لري او کړی شي،، نږدې،، وې، هغوې دا کرکتريستيک (خويوالی) نه لري، چې د نيونې له رښتياوالي ډاډه د نتيجې يا لاس ته راوړنې پاويونه وکړی شي. ابدکشن ته دا هم ورزياتيږی، چې سملاسي پوښتنه، چې کومه لار سرې د دوېمې نيونې لپاره ټاکي، چې د دې پايونتګلار ځانګړی توان انځوروي، په دې ترڅ کې چې ايدکشن لپاره دا غوره ده، ويوهېږو، چې په کومو خويونو(لاندې يا پسې کلېمه) سرې ټوليزه – يا عمومي کولی شي او ايا دا ټوليزه شوې لار د دواړو دې منځنۍکليمې او پورته يا د سر کلميمې منځ کې موخه وره خونديونه ورکوي.

داسې دا لاندې راوړې بېلګې د يوه ،، بريالي،، ايندکشن لپاره غوره دي، چې سړی نيسي، داسې چې يو موټر د يوه موټر په څېر د ټاکلو قوانينو يا لارو او د دندو ميکانيزم لاندې دی، او دا نه د يوه ټاکلي مودل لپاره باوري دي. دا ټوليز قوانين د بېلګو حالتونو کې يواځې همغو شرايطو لاندې (ceteris paribus) باوري دي.

بېلګې:

که سړی په موټر کې په ودرونيBremse پښه کيږدي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تلنه ورو کیږي

د دې موټر ودرونې باندې پښه کښېښول کیږي.

دېډکشن   دا موټر خپل تګ ورو کوي

دا موټر خپل تګ ورو کوي.

د دې موټر د درونی کښېکارل کیږي

ایندکشن   که د یوه موټر درونی کښېکارل شي،

تګ ورو کیږي

دا موټر خپل تګ ورو کوي.

که څوک د موټر دروني کېکارږي، موټر ورو کیږي

ابدکشن   د موټر دروني به کښېکارل شوی وي

د یوې پایلاس ته راوړنې سموالی:

د وینا a او b او هرې له دې لاس ته راغلو وېناو i او o په منځ کې مخامخوالی. د یوې سم اندیزې څلورۍ په څېره کې

Konträr مخامخ. یو بل ته مخامخ ځای په ځای شوي، یو بل سره ناهم اندیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ،،موږ په دې ټکي کې سره هم اندیز نه یو یا سره مخامخ اندیز یو، یا سره مخامخ یو،،. سره بېلابېل اندونه لرو.

Subkonträr : روښانه ونه یې: سبکونترېر په فورمال سم اند کې غونډلې یو له بل سره په سبکونترېرو اړیکو کې سره ځای په ځای دي، چې دواړه غونډلې په همغه وخت کې سمې یا رېښتیا، نه مګر په همغه وخت ناسم کېدی شي (ځلورۍ، سماندیز).
د بېلګې په توګه: ټوټه هو کونیزه پرېکړه (قضاوت): یو څو **S** اېس **P** دي، او ټوټه ایز ردونپرېکړه (قضاوت) یو څو **S** په پرېکړه کې **P** نه دي((ځنې کسان سپینپوستي دي، ځنې نه)

Konträr, subkonträr, konzradiktorisch, subaltern

...

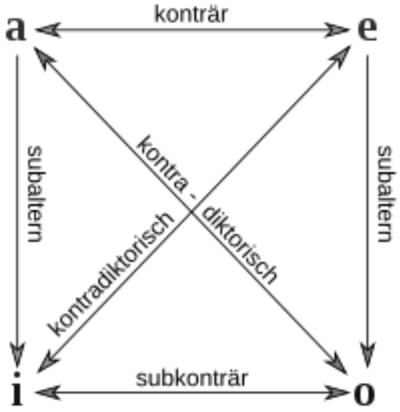

کوتترادېکتوري(خویویي: پخپله ردونکې) Das kontradiktorischپه دې پرېپوهېدنه چې ،، ځانرودونه یا د ځان مخامخ،، او کېدی شي په بېلابېلو موضوعاتو وکارول شي ..... ځانردونې ویناوې(کوتترادېکشنونه هم) په سم اند کې ویناوې دي، چې دا په خپله دننه کې مخامخوالي کې پخپله ناسمې دي. د وینا وینا ځانګړې برخې یو بل ردوي. زه روغ او ناروغ یم.

هغه د موږ د کلي خلک هم وايي، چې : ښه یم، خو ښه هم نه یم.

Subalternität (د ټیټ نظیم، د ټیټې درجې) په کم ارزښت کتنه، ورته کښته کتنه ، ناخپلواک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړۍ نړدېونه

په لومړۍ نړدېونه کې سرۍ کړۍ شي ووايي، چې يوه پايلاس ته راوړنه سمه يا باوري ده، که دا ناشوني وي، چې نيونه دي رښتيا وي، خو لاس ته راوړنه يې ناسمه ده کلکه يې فرموليکول: له رښتيا ټيک رښتيالاس ته راځي.

يوه بېلګه:

- نيونه: ،، ټول انسانان ننګرهاريان دي،،. ،،سوکراتس يو انسان دی،،

- لاس ته راوړنه: ،، سوکراتس د ننګرهار دی،،

په څرګنده توګه دلته يوه نيونه ناسمه ده، لکه څنګه يې چې لاس ته راوړنه. بيا هم د يوې پايونې رښتياوالی په حقيقت کې د نيونې په رښتيا والي پورې نه دی تړلی، پورته پايونه باوري ده، ځکه چې، که نيونه رښتيا وی، لاس ته راوړنه به هم رښتيا وی.(که په حقيقت کې ټول انسانان د ننګرهار وی، نو سوکراتېس به هم د ننګرهار وی، ځکه چې هغه يو انسان دی.) نو د يوه باوري پايونې نيونه هم رښتيا ده، ځکه چې پايونلاس ته راوړنه هم رښتياده. که لږ تر لږه يوه نيونه ناسمه وي، نو کېدی شي پايلاسته راوړنه رښتيا او هم نارښتيا وي. يوه بېلګه د يوه پايلاس ته راوړنې لپاره، چې له يوې ناسمې نيونې او يوې سمې پايلاس ته راوړنې سره به وی:

- ،،ټول انسانان يونانيان دي،، ، ،، سوکراتس يو انسان دی،،

- پای لاس ته راوړنه: ،، سوکراتېس د يونان دی،،.

د دې دلته انځورشوې کليمې سره د ساذه پوهېدنوالي،، له رښتيا ټيک رښتيا لاس ته راځي،، کېدی شي د توپيرېدونکو شننو لپاره ځای ولري.

سره د ساده والي کېدی شي دلته انځور شوې پای لاس ته راوړنې ،، له رښتيا ټيک رښتيالاس ته راځي،، د توپيرېدونکو شننو لپاره ځای وي. د توپيرېدونکو ښونښنستونو همداسې د بنستېښوونو توپيرېدونکي ډولونه له دې سره احساسي او هم فلسفي نايواندوالی و باوريوالي ته رامنځ ته شي. بېلګه دې ډبل نه والی (پايونه له ،، نه نه وريږي،، څخه و ،، وريږي،، ته) وي او پايونه د يوه ټول- په يوه شتونوينا (پايونه له ،، ټول چرګان سره دي،، په ،، سره چرګان شته،،) بلل کيږي، چې دوي د يوې سمې وينا د کليمو پوهنتوان ،،نه،، او ،، ټول،، باوري يا د نه باوري په توګه راوړل کېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوره روښانونه Präzisierung

سړی کړی شي د سموالي کلمه داسې نوره هم روښانه (د ځانګړنو سره) وڅېړي، که سړی د سم انديزو او ناسم انديزو ويېنو په منځ کې توپير وکړي. سم انديزې ويېنې يا افادې ويناتړنې (Junktoren) دي لکه ،، او،، ، ،، يا ،، او ،، نه ،، ، له کومو يا هغو سره چې يوه يا ډېرې ويناوې سره يوې نوې وينا ته تړل کيږي، همداسې کوانتورونه Quantoren يا د شومره والي ښونې لکه ،، د ټولو لپاره،، ، ، ،، ټول،، ، ،، هر (داسې په نامه ټولکوانتورونه) او ،، د ځنو لپاره،، ، ،، يو شو،، ، ،، شته يا شتون لري،،) داسې په نامه شتونکوانتورونهExistenzquantoren ، بل ډول ويېنې ناسم انديزې بلل کيږي. يو ښونبنسټ يا دليل يا لامل باورې دی، که ديوه يا ډېرو ناسم انديزو ويېنو کې داسې ځای په ځای کونه راشي، په کومو کې چې نيونې رښتيادي، او لاس ته راوړنه رښتياکوي(پوره کوي). که په پورته ناسم انديزه ويېنه ،، ننګرار،، په ځای ،،مړه کېدونکی،، (مرګونی او بل ډول نه راځي،،؟،،) او د ،، انسان ،، په ځای ،، يونانی ،، کېږدو، نو لاس ته راوړونه به يې وي:

- نيونه: ،، ټول يونانيان مړه کېدونکي دي،، ، ،، سوکراتېس يونانی دی،،

- سوکراتېس مړکېدونکی دی،،.

دلته د واړه نيونې رښتيا دي، په همداسې لکه پايلاسته راوړنه. کړنيز يا د کړنو له مخې په دې حالت کې د ځای په ځای کونو ناسم انديزې ويېنې نه شي کېدی، چې دواړه نيونې رښتياوي، لاس ته راوړنه دې يې نارښتيا وي. له دې يو ازماېښت هم راکوي، چې د يوه پايلاسته راوړنې ناباوريوالی وښايو: د يوې ناسم انديزې کليمې بدلون وکړه، کومه چې نيونه رښتيا کوي، خو لاس ته راوړنه ناسمه. د دې لپاره د بېلګې په توګه رواړل کيږي نا باوري ښوونبنسټ يا ښونه:

- نيونه: ،،ځنې ننګرهاريان شينواري دي،، ، ،، ځنې نګرهاريان مومند دي،،

لاس ته راوړنه: ،،ځنې شينواري مومند دي،،

دلته دواړه نيونې سمې، خو پای لاس ته راوړنه ناسمه ده.

په فورمال سم اند کې ټيکوالی Korrektheit in der formalen Logik

د يوې پايلاس ته راوړنې ټيکوالي په يوه نور ټيک او ټوليز کرکټريکولو فورمال سم اند هڅيږي. د پيداېښتي ژبې يو ستر پيچلوالي او ډېرګونوالی(په يوه نظم يا ترتيب کې چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوې ډېرى یو توکی د بلې ډېرۍ په ډېرو تو کو څېره یا تنظیم شي. دا دې د فنکشن یا څېرونې سره نه بدلیږي، هغه یواځنی یا یوګونی دی، دا په دې پرېږو هېډنه، چې د یوې ډېرۍ یو توکه پهبله ډېرۍ کې یواځې یوه څطره لري) له امله، چې د پیداېښتي ژبې وینا وې د کره پېژند لرلې فورمال ژبې وینا باندې واوړي. په دې فورمال شیانو بیا یوې رابېلېدنوړوالییزه کلمې ته یو پېژند ورکوي، چې ډېره له یوې نخښې سره په نخښه کیږي. د دې هڅېدنهپهدې کې ده، چې ټیک هلته د دوه فورمال سیانو یو رابېلېدوړوړوالي اړیکې شتون لري، چې پیداېښتې ژبنیز جوړښتونه، چې دهغو ژب-اړونه انځوروي، یو له بل لاس ته راځي یا یو له بل ورکوي.

د رابېلېدوړوالي کلمې پېژند د پایونلاس ته راوړنې له لارې او پهورکړلشوي حالت کې د امسیومونو له لارې کره کیږي او کالکیو بلل کیږي.

.پایونتلنلار:

پایونتلنلار په بېلابېلو متودونو په بېلابېلو چاپېریالونو کې کارول کیږي، د بېلګې په توګه قضا – سیلوګیزم، ناجګتیتېدونکي – یا نه مونوتون پایونه او نور

ډاکتر ماخان مېږی شینواری

اوم: ورته والي پایونه **Analogismus** oder **Analogieschluss**

(زړه یونانيἀναλογισμός analogismós)

(د سم اند اړوند)

ورته والي پایونه د دوه شیانو په منځ کې د ورته والي په بنسټ په لاندې ډول یوه پای لاس ته راوړنه ده:

A د B سره ورته والی لري (یا A و B ته ورته ده)، B د C خوي لري. (د ورته والي پایونه) نو A هم د C خوي لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیان کېدی شي شته، شیان یا څرګندېدنې(فینومېن) وي، ورته والی کېدی شي په نورو خویونو، پېژندنخښو، جوړښتونو، اړیکو او له دندو جوړې وي.

دا پایلاس ته راوړنه د ورته والي .(lateinisch *ratiocinatio per analogiam*) له لارې په نخښنه کېدی - یا بلل کېدی شي. ورته والي پایونې ډېر وخت له ښونتوانمندې ورکول کیږي یا ښه یې په توانمندۍ ورته قانع کیږي (خو دا شرطي ورکړل شوي) او دا بیا د ورته والي ښوونه بلل کیږي.

ورته والي پایونو دا توپیرېدنه د دوه بنسټیزو ډولونو د جوړښتیز او دندیزو په منځ کې ورکول کیږي.

منځپانګه

١-- تاریخ

١ . ١ – انتیک تر شولاستیک پورې

١ . ٢ - ورته والي پایونې د شولاستیک له مخې

٢ – تیوري

٣ – کارونه

٣ . ١ - د پردي یا بل په ساپوهنې باندې پایونه

٣ . ٢ اتوم مودل

٣ . ٣ - پریودسیستم یا دوریي جدول

۴ – دا هم وګورئ

۵ – برېښناپاڼو لینکونه

۶ – یوګونې ښوونې

و ١ – ته Geschichte تاریخ

١ . ١ – **Antike bis zur Scholastik** له اتیک تر شولاستیک پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته والی د پارادیګما *paradeigma* په څېر ان د ارېستوتالس Aristotelesسره پيداکېده(په: لومړی شننه). Theophrast دا پایونتلنلار د هیوپوتېتیکي نیونو په بنسټ پایونه وبلله. اپیکوریر Epikureer دا تلنلار له څرګندېدنو څخه و ناپېژاندو یا ناڅرګندو ته د یوې الي په څېر راوړه یا په نخښه کړه یا وبلله.

د شولاستیک په تیولوژي پوهنه کې دا تلنلار د تیولوژي اړتیاو ځانګړی ارزښتونه، په توله کې مثبت وینا د لوی څښتن د داسې په نامه د شتون ورته والی باندې فکرکونې له لارې.

د ښونپوهنې له مخې ورته والي Analogieschlüsse nach der Scholastik پایونه

په دې ترڅ کې چې David Hume ورته والي باونې احتمالوالي پایونو ته ورګڼي، Wilhelm Wundt دا سوبسمڅیون پایونوSubsumtionsschlüssen (چې یوه کلمه د بلې کلمې لاندې ترتیبیږي) پورې تنظیموي.

Theorie تیوري

ورته والی په پوره غورکونې سره ښونه نه ده – هغه د یوه کره نه پوره څرګند یا معلوم سیستم برخه ده د یوې ورته مګر پوره معلومې پېژندنې څخه. هغه له دې امله یوه اله ده و هیوپوتېزجوړونې ته او ،، یواځې heuristischen د میدندنې یا میندنیز ارزښت لري،،.

ورته والی کېدی شي تیک هلته یوه ښوونه وي، که دواړه سیستمونه، یعنې څېره کېدونکی او څېره شوی یو له بل سره isomorph له همغه جوړښت یا ښې وي، لږ تر لږه په اړونده برخورشوګانو کې، د هغه لپاره، چې ښوونه سرته رسول کیږي او تر هغې چې وړنلار (یو څه چې له څېرروونکې و څېرې ته وړکیږي) په پام کې نیول شوې وي.

Anwendungsfälle

Schluss auf das fremdpsychische Bewusstsein پر پردي ساه پوهنیز شعور باندې پایونه یو مشهوره ورته ولي پایونه په شعور تکیه کوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- زه په خپل دننه کې احساسوم، چې دا څهپرېپوهېدنهده، چې شعور لرم

-- زه د ځان او د نورو انسانانو په منځ کې (د بېلګې په توه د ځاننیوني یا حالت) ورته والی درک کوم.

-- ټول انسانان په دې هکله سره ورته دي.

-- له دې پوهېدی شم یا پایله لرودی شم، چې ټول انسانان یو شعور لري.

-- دا چې ټول انسانان داسې شعور لري، لکه زه، نو دوي به له دې امله ورته احساس ولري لکه زه.

-- له دې لاس ته راځي: چې څه شی د ما لپاره زورونکي یا د ناخوښۍ وي، هغه به و نور ته هم زورونکی یا د نا خوښۍ وي- یا د هوښیارۍ خبرې په څېر ویلي: ،، څه چې ته نه غواړې، چې تا سره یې څوک وکړي، نو دا د بل چا سره هم مه کوه.،،

Atommodelle اتم مودلونه

ورته والي پایونه د کمونکي – یا کمښت پایوني غوره بڼه ده او د پېژندن الو او ډېرواره غوره والی او با اهمیته کېدو له امله پوهنیزه هیوپوتېزې انځوروي. د دې لپاره تاریخي غوره بېلګه د شلمې ز ک پېړۍ د لومړي اتم مودل منځ ته راوړل وو او له دې نیوني مخ ته وړل کېدل، چې منفي بار الکترونونه په ګردی – یا هګۍ ډوله لارو د مثبت بار اتم زړي په چاپېریال یا کرد څرخي – یعني هر اتم په همغه بڼه لکه یو میکروکوزمېتیکي لمرسیستم ګڼل کېدی شي. دا نیونه د ورته والي پایونه باندې ودانه ده، چې د کولومب قانون یا لار Coulombsche Gesetz، چې توان یې ورکوي، چې برېښنایي بارونه یې په یو بل اغیزمنه کوي یا که غواړي اچوي، جوړښتیزه د نیو تون د راکښن قانون Newtonschen Gravitationsgesetz سره ورته ده، چې له هغې ببرته د کپلر قانون یا لار die Keplerschen Gesetze چې ستورو لارې ترې لاس ته راځي، همغږې ده یا سره سزخوري.

Periodensystem بریدي سیستم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ورته والي لپاره یوه بله غوره بېلګه د توکو پریودي سیستم دی، چې په ورته پایونو ودان دی، چې د لومړي ځل لپاره د کوانتنفزیک له لارې ومنل – یا تصدیق شو.

په پورته لیکنه راغلې پوهنیزې کلمې یا ویونه، چې باید روښانه شوي وي.

Ein Paradigma فکرډول. دا ویې له یوناني منځ ته راغلی په دې پرېپوهېدنه چې: په څنګ کې، همداسې شول، پرېپوهېدل) بېلګه، نمونه یا ،، رابندول، د روښانوني مودل، ګټه لرل،، او هم ،، نړۍ لید،،. دا هم اوږده لیکنه ده، خو د پوهېدلو لپاره یې همدومره دمالپاره بس دی.

(ګومان، فکر کول، المضاربه) Was ist "Hypothese"?

پېژند: هیوپوتېزې څه شی دی؟

په ورځنی ژبکارونه کې د ناازمایلي ګومان (یا که غواړۍ عربي المضاربه) Spekulation لپاره په نخښه کیږي یا بلل کیږي، دا د کره پوهېدنې مخامخ دی. په تجروبوي پوهنیزه موخه د رېښتیاوالي جوړښت خویونو په هکله ګومان، چې هغه ډېر یې د یوې که – نو – وینا په بڼه فرمولبندیي کیږي.

Epikureer د اپیکور ښونځې پلویان.

Epikureismus یوه ډېراغیزناک ښونځی وو، چې ډېر پلویان یې لرل.

Scholastik (له زړې یوناني *scholastikós* σχολαστικός . ،، لټ، بېګټې، بېکاره، ارام. خپله بېکار یې پوهنې ته قرباني کونکی (د سرویي په څېر ،، زدکړی،، هم،، یا څوک، لکه لغاتکتاب په څېر غږیږي او داسې لړ نیمون دا بل کس زړه بدی کوي، لکه څوک چې د ۹۹ ،۹ لپاره دی ۱۰ ووایي). لاتینیز یې د ښونځی والا یا ښونخییز، همداسې زده کړی .) د ښونلارښوني یو فکرډول او متود دی، چې د منځنی زماني لاتینژبیوهانو له خوا ودیز شو.

په دې متود کې له یوه سم اندیزې لیکنې څخه مخ ته ځي او دا متود د اریستوتالس لخوا منځ ته د د تیوریتیکي خوزښت روښانولو له امله راغلي کړنلار، چې له نیونو راوځي. دلته ګوښتنې څېړل کیږي، لکه د بېلګې په توګه، ځمکه یوه ګرده کتره یا چیترو یا ټیکلی دی، چې په هغې کې یو بل په پلو او مخامخ خبرې یو په بل پسې په دلایلو منځ ته راوړل کیږي او بیا د هغې د سمون یا نه سمون په هکله پرېکړه کیږي. غوښتنې ردیږي، داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي که دا یا هغه ناسم اندیزي ويني یا د يوې کلمې ناروښانه ښول شوې لاس ته راوړنه وي، داسي چي د مخه ښول شوو رېښتیاییېنو سره سر نه لګوي یا نازغمور وي.

.

اتم: فوزي سم اند(منطق)

Fuzzylogik

فوزی - سم اند Was ist Fuzzy Logic?

فوزي-سم اند(انګرېزي: فوزي (فوزي نوم دی) = ناټیک -، رېپدلی-، ناتېره- یا پخ سماند) یوه تیوري ده، چي په ټوله کي د انسان دپوهي انځوورلو او د انسان فکرکوني څخه په کمپیوتر کي د کار کړني لپاره ودیزه شوې.

بیا:

(انګرېزي, ‘ , *fuzzy* ناټاکلی; *فوزي سم اند*, *فوزي تیوري*, پخ سم اند‘ همداسي, . پخه تیوري ‘)

فوزي یا ناتېره سم اند یوه تیوري ده، چي په نمونه پېژندنه کي و ،، د ناروښانه رانیول روښانه،، ته (ایرانی یوه دی(Zadeh) ودیز شو، داسي چي د ناتېره – یا پخ مودل کولو د ورځنخبریز (umgangssprachlichen) colloquial   (شننو په چوپړ کي وي، نن مګر په په ډېره کي کارونورشو کي، لکه په (Regelungstechnik، cybernetics، سایبرنتیک، السیبرانیة، د سیبرنیتیک (١)) کي یو رول لوبوي.

(١) انجنیریپوهنه ده، چي دماشینونو د مظم کولو تېننیک کي رول لري.

د دوه ارزښتوالي بول سم اند Booleschen Logik تولیزکونو په څېر د بېلګي په توګه

اجازه ورکوي چي د یوه خوي پراخوالي - لکه داسي په نامه د هېک ويېني ،، داسي لږ،، ، ،، نږدي،، ، ،، توانمند،، یا ،، ډېر،، د پیداښتي ژبي د پرېدیکات د توانمندی یا کمزوری لپاره چمتو کوي - د اړوندوالي درجي په څېر ګنیز(عددی) رانیسي او له دې سره ناتېزي((Fuzziness) ژبنیو ويېنو شمېرپوهنیزه بڼه ورکوي.

قوزي سم اند په ناتېرو (فوزي) ډېریو(Fuzzy-Sets) ودان دی. له دې سره ډېري یاست لکه تراوسه د شیانو له لارې پېزند لري یا پېژند ورکړ شوی، د دې ډېری دا توکي دي (نه دي)، بلکه د دې ډېری د درجي په اړوندوالي. دا د اړوندوالي څېروني یا فنکشن له لارې، چي په دې هر توکی د هغه د درچي ګنیز ارزښت باندې تنظیم شوی دی. داسي مخ ته وړلي نوي ډېری کاروني یا عملیې داسي د یوې نوې اړوند سم اندشمېرني پېژند ورکوي، چي د Inferenzprozessen پروسو ته اجازه ورکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ایفرنځ پروسې کومې دي؟

په پيداښتي پوهنو او همداسې په سم اند کې د اېنترفرنځ دوه ډوله شته دی: Induktive او Deduktive

ايندوکتيو – او دېدوکتيو اېنترفبرنځ. د ايندوکتيو انترفرنځ څخه د کتلو يا ليدلو له لارې د اړوندوالو زدکړې پوهېږو، چې د هغو له مخې ټوليزې لارې يا قوانين جوړېږي.

دېدوکتيو انفرنځ يې په مخامخ لار ځي او د ټوليزو اصولود ځانګړو ويناو را بېلدنه يې د څېړنې ده يا موضوع ده. ماشيني زدکړې هڅېږي بالاخره دا د ايندوکتيو پروسه د مصنوعي هوښيارتيا Intelligenz پروسې په ورشو کې اوتومات کړي.))

منځپانګه

١ – تاريخي وده

٢ – فوزي-ډېرۍپوهنه(سټ - تيوري)

٣ – ناتېره ډېرۍ

٣ . ١ – نه والی

٣ . ٢ – نه پرېښودونې – يا – تړنه(سرکټ)

٣ . ٣ – او- تړونی

٣ . ۴ – پرېښودونی-يا – تړنه

۴ . فوزي څېرونه (فنکشن)

۴ . ١ – د يوه نا- کرښيزفوزي – څېرونه

۵ – کارونورشو

۶ – کلمو بېلونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي وده Historische Entwicklung

د ناتېره – یا پخ فوزي سم اند ته پام کونه د یونان و انتیک ته رسیږي. همغهغه وخت کي فیلوسوف Platon ومنله یاښه یي سمه ونیوه، چي د ربښتیا او نارښتیا کلمو په منځ کي یوه دریمه ورشو پرته ده. دا سوچه بوچه د ده د وخت ملګري **Aristoteles** په مخامخ وه، کوم چي د شمېرپوهني تیکوالی(پرېښېزیون) په دي مدلل کړی وو، چي یوه وینا یا ربښتیا او یا نارښتیا ده.دا د ناتېره – یا پح سم اند کلمه د **Georg Wilhelm، Friedrich Hegel** له خوا د ډبل منځ په نامه خوره شوي یا منځ ته راغلي وه.

د فوزي-ډېرى – تیوري، یعني د پخي ډېرى-پوهنه، په ۱۹۶۵ ز ک کي له لطف زاده Lotfi Zadeh له خوا د کلیفورنیا، برکلي پوهنتون کي ودیزه شوه.

د فوزي- ډېرى – تیوري په ۱۹۸۰ ز ک کي له تولو د مخه په جاپان کي مخ ته تګ د داسي په نامه جاپاني فوزي- څیي په نامه وکړ. د فوزي-ډېرى-تیوري د فوزي سمون یا فوزي تنظیم کونکي په څېر په صنعتي پروسو کي بریالی وکارول شو. د اویروپا ته فوزي-څیو په۱۹۹۰ ز ک راغله او بنستیزي خبري پرې پیل شوي.

له الماني مخکښانو څخه یي یو **Harro Kiendl** وو.

فوزي – ډېرى- تیوري Fuzzy-Set-Theorie

فوزي-ډېرى- تیوري دي له ډېرارزښتوالي تیوري څخه توپیر شي، کومه چي په ۱۹۲۰ کي د پولنډي سم اند پوه له Jan Łukasiewicz خوا تشریح یا روښانه شوي. په راتنګه موخه کړی شي د فوزي سم اند د ډېر ارزښتوالي سماند په څېر وپوهېدی شي، او د هغي ډېرارزښتوالي سم اند سره نږدېوال لري، چي د هغه د ربښتیاوالي ارزښت لپاره د یوي سم ادیزي وینا ګڼونه د یوه ریل یووالیز اینتروال **[0, 1]**(ریيلګڼونه له۰ تر ۱ پوري) کارول کیږي.

ناتېره ډېرى Unscharfe Mengen

(c) ketabton.com: The Digital Library

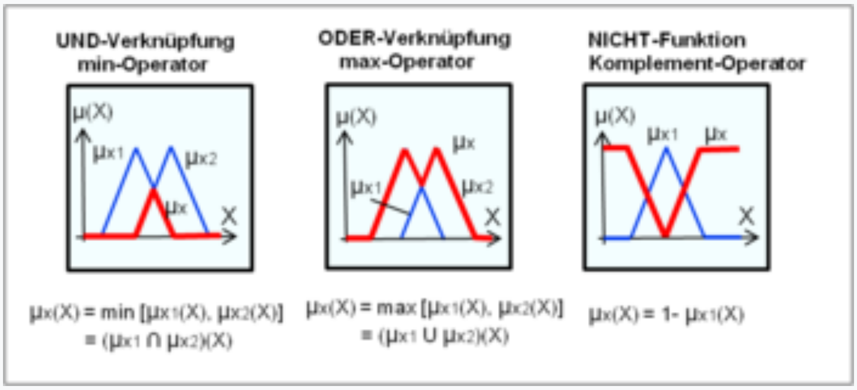

د اړونده څېرونو (برخېپريو) د او-يا-نه کاروني

د فوزي-سم اند بنسټ داسې په نامه ناتېره ډېرى (انګرېزي fuzzy sets) دي. د ورځني بلد ډېرى(چې د فوزي سم اند له مخې تېره ډېرى بلل کيږي)، په کومه کې چې د ورکړلشوې ډېرى توکى خوندي دى او که خوندي نه دى يا د دې ډېرى توکى دى او توکى نه دى. يوه فوزي ډېرى د شيانو له لارې پېژند نه لري، د دې ډېرى توکي دي (يا نه دي)، بلکه د دې ډېرى د درجې اړوندوالي دى و دې ډېرى ته.

دا د اړوندوالي څېروني يا فنکشن $\mu_A: X \rightarrow [0,1]$ له لارې پېښيږي، چې د پېژندډېرى X يو ګڼ له ريل ارزښته موخه اينټروال [0,1] سره ترتيب يا تنظيميږي، کوم چې د اړوندوالي درجه $\mu_A(x)$ د هرتوکي x داسې پېژند ورکړ شوې ناتېره يا پخې ډې A ورکوي. له دې سره هرتوکى د ناتېرې ډېري هر توکى سره، مګر هرځل بېلابېلو، د پېژند ورکوني اړوندوالي درجې يوې ټاکلې برخېډېرى کيږي.

زاده د دې لپاره يوه ډېرى کارونه روښانه کړه يا وويله، چې د يوې نوې سم انديزې شمېرنې ډېرارزښتيز فوزي سم اند مدلل او دا يې د دوه ارزښتوالى ، تولګيز سم اند د يو تولېزوالي راوړ، چې په هغې کې يې ځانګړى حالت خوندي دى

دا پر ناتېرې – يا پخې ډېرى باندې کاروني يا که غوارى عمليې دي، لکه څنګه چې په تېرې ډېرى پېژندوړ دي، لکه د بېلګې په توګه غوڅيډېري (او UND)، تولنډېرى (يا ODER) او پوره کووندېرى (نه NICHT).

د سم انديزې مودل کوني يا بنه ورکوني لپاره کارووني Konjunktion (UND)، Disjunktion (ODER) او (NICHT) Negation د T-Norm او T-Conorm (دا ت-نورم او ت کونورم په فوزي سم اند فنکشنونه بلل کيږي) څېرونتولګيو يا فنکشنتولګيو څخه کار اخستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Negation نه والی (او که نهوالی او که نه-والی؟)

د فوزي سم اند نه-والیله ۱ څخه د ورکړي ارزښت کمون دی. نو

NOT(A)=1-A نه

یا: نه (A)= A– 1

نه ترې تېرېدونېی – یا – ترِنه (په برېښنا ترِنه کې)

ورزیاتونه د هغه ستر ارزښت د ټاکنو له لارې منځ ته راځي. نو

OR(A;B)=A wenn A>B
B wenn A<=B
داسې يې لولو: د ،، یا،، ترِنه: A یا B برابر A که A له B لویه وي
B که A له B کوچنی-برابره وي

د ،، او ترِنه،، یا او-ترِنه(که اوترِنه؟) UND-Schaltung

د دوه الماني ویيونو پرېپوهېدنه په پښتو: Wenn که und او

د ،، اوترِنه د کوچني ارزښت ټاکنو له لارې منځ ته راځي. نو

AND(A;B)=A wenn A<B
B wenn A>=B
لوستل يې : A یا B برابر A که A له B کوچنی وي
برابر B که A له B لویه-برابره وي.

ترېتېرېدونکي – یا – ترِنه

د بېلوني پوره کېدنو یا د ،، یا او یا ،، ترِنپوره کوني لپاره کوچني دوه ارزښتونه ټاکي او د دواړو کوچنی ارزښت ټاکل کیږي. د دوه ورکړو ارزښتونو ډېر يې سړی پرلپسې عملیې د تل همغه بل ورکړي ارزښت سره اینول کیږي. ساده: سړی دلړو اکستریم د هغه پای مخامخ پراته اکستریم خورا لوي- واړه ارزښتونه را اخستل کیږي. نو

XOR(A;B)=A wenn A>B und A<(1-B)
1-B wenn A>B und A>=(1-B)

(c) ketabton.com: The Digital Library

B wenn B>=A und B<(1-A)
1-A wenn B>=A und B>=(1-A)

دا XOR د ،،یا او یا،، په پرېپوهېدنه دی. لکه یا ا یا ب
د دې ،،یا او یا،، ترنې لوستل: له پورته و کښته لور ته
د یا Aاو یا B برابر A که A>B وي او (1-B)>A وي
برابر 1-B که A>B او A>=(1-B)
برابر B که B>=A او B<(1-A)
برابر 1-A که B>=A او B>=(1-A)

فوزي څېرونه یا فنکشن

د یوګونو اړوندوالي څېرونو یوځاینیول د فوزیڅېروني ورکوي. یوه بېلګه یې د یوه کس د زړښت لپاره د فوزي فنکشن دی. دا کېدی شي ډېرو پرلپسې درېګوډیو (مثلثونو) جوړ وي او د دې یوګونو زړو ډلو اړوندوالي څېرونې یا فنکشنونه انځوروي.

هر درېګوډی د انسانانو زړښت د ډېرو کلونو یوه ورشو پوښي. یوه له ۳۵ کلونو سره انسان به دا خویونه درلودی: ځوان له ارزښتوني 0,75 سره (دا لا نسبي ډېر دي) ، منځنی زړښت له ارزښتوني 0,25 سره (دا داسې لږ دی) د نور څېرونو نه. بل ډول ویلي:

د ۳۵ کالو سره سړی نږدې ډېر ځواند ی او هم داسې لږ منځنی. د فوزي څېرونه هر زړښت ارزښت یوه له دې سره کرکتري - یا ځانګړې شوی اړوند څېرونې سره تظیموي.

په نننی نړئ کې فوزي سم اند په ډېرو الکترونیکي الو کې کارولکیږي

د فوزي سم اند په چټک ګاډو یخوونو او نور الکترونیکي الو کې لکه د ختوني یا لیفت تګ کتول کې او همداسې

په اقتصاد کې د فوزي سم اند کارونه بریالۍ ننوتنه ساتلې. د بریالیکوونو یا بریالي څومره والي (څومره والي برخه) بېلګې سره د هوښیارتیاو زیان ازماېښت د بیمو خاوندانو لپاره د بیموغولونو څخه خوندي ساتي.

د کلمې رابندونه

له فوزي سم اند سره دې د فوزي پلټنتیوري نه بدلیږي، چې په داتنبانک دېتابانک کې ناتېره پلټنه ممکنوي، د بېلګې په توګه که د یوه نوم یا د یوې کلمې ټیک لیکنډول څرګند نه وي. که د اړوندوالي ارزښتونه هم له انتروال فورمال داسې برېښي د احتمالوالي ارزښتونه، نو نا ټېره بنسټیز بل ډول دی و احتمالوالي ته. له هرڅه د مخه دې دې پام وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د فنکشنونو یا ځېرونو دوه ارزښتوالی یو بل سره غوځوي نه باید ۱ وي. دا کېدی شي برابر ۱ وي، مګر له دې د پاسه یا لاندې پروت وي.

لاندې ځېرې ته: د اړوندوالي ځېرونو یا فنکشنونو(برخدېرې) د او – یا – نه – کاروني

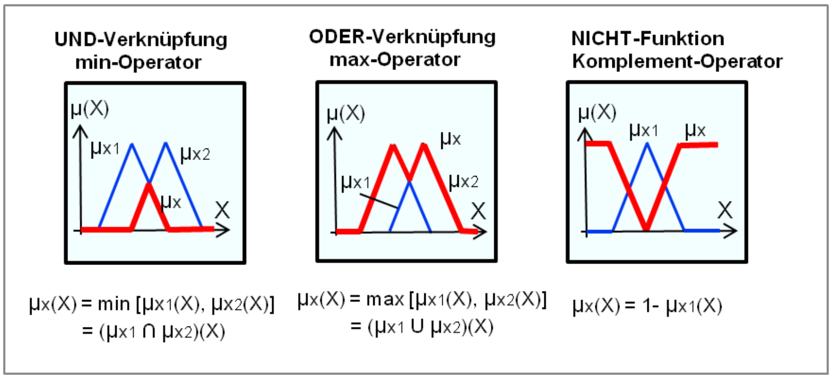

د یوې تودوخی سمولو فوزي سم اند

لاډې ځېره کې کتل کیږي.

له کیڼ و ښي لور ته یخ، تود(ترم)، ګرم یا جوش که اوبه وي

ترې لاندې: تودوخې درجه

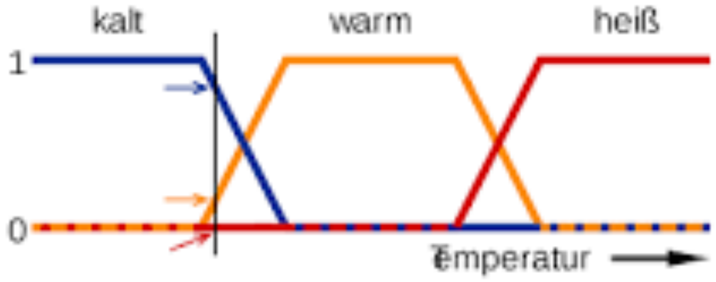

د یخوني لپار فوزي په څه پرېیو هېدنه؟

په فوزي مودوس کې یخوون الی تودوخی برخه په یخووني کې اوتومات د چاپېریال اړوند د تودوخی بدلېدنه تنظیموي

ډاکتر ماخان میړی شینواری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم: Mehrwertige Logik ډېر ارزښتي سم اند

او د ډېر ارزښتوالي سم اند بنسټونه

ډېرارزښتي سم اند د يوه سم امديز سيستم يوه پاسني کلمه ده، چې هغه د دوه رښتيا ارزښتوالي څخه زيات رښتياارزښتونه کاروي.

د ډېرارزښتوالی سم اند د ودې لپاره وتونتکی د پيژندتيوري پوښتنه وه، چې ايا په پرېنځيب کې له دوه ارزښتوالي د باندې سم اند منځ ته راځي. ويناوې د سم اند راتلونکې لپاره پوښتنه ان ارېستوتالس له وخته وه، چې هغه دليل راوړ، چې د يوې وينا رښتيا ارزښت لکه، ،، سهار ته به بحري جنګ وي،، چې د سبا ورځې شپې لځوا کولی شو، چې دا تر هغې وخته ناټاکلې ده او له دې امله د ښايي کېدونکي kontingent möglich وي، په ځبر بايد پام ورته وشي.

لومړي په اوسنۍ يا مادرنه موخه ډېرارزښتی سم اند په ۱۹۲۰ ز ک کې جان لوکاسيويسکي Jan Łukasiewicz له لورې وښودل شو، درې ارزښتوالي سم اند L_3 وو . د هغه رېشتاياارزښت لوکاسيويچ د ارېستوتالس د بحري جګړې د بېلګه په دليل راوړې د ،، رېښتيا،، ، ،، ناربښتيا،، او د راتلونو ويناو لپاره، چې د هغوي رېښتياوالی تراوسه نه دی ټاکل شوی – ګڼ ، توان ګڼون، چې بايد لاس ته راشي کېدونکی دی. ,,د کېدنوالي.‘‘ په بڼه.

په دې نوی وخت کې د ډېرارزښتوالي سم اند د اينفورماتيک په ورشو کې غوره والی ګټلی، دا د حقيقتونو سره سراو کار لرودی، چې په دتای- يا داتن بانک کې نه يواځې ټاکلی، بلکه ناټاکلي، ناشته يا آن مخامخواليز معلومات هم خوندي لري.

د ډېر ارزښتوالي سم اند بنسټونه

د ډېرارزښتوالي سم اند بنسټ Grundlagen mehrwertiger Logik

په داسي حال کې چې ډېر ارزښتوالي سم اند د يوه کلاسيک يا ټولګيز سم اند د دوه ارزښتوالی سمن اند پرينسيپ يا اصول له لاسه ورکوي، د هغه بل اړخ بنسټ يا د پراخېدني پرينځيب ساتي: د هرو يوځای اېښول شوو ويناو رښتيا ارزښت يواځنی د نورو برخويناو رېښتيا ارزښت له لارې ټاکلی پاتې کيږي. د ټوليګيز سم اند په مخامخ په ډېرارزښتوالي سم اند کې د رېښتيا ارزښتونه په ډېرارزښتيز سم اند کې داسي لړ پيداېښتي د مخه ورکړ شوی دی. ډېر ګڼيز بېلابېلي روښانه وني وړانديز شوی. له دې امله او دا چې د دې ډېرې روښانه وني، له دوه ارزښتنو ډېر نه د پوړيزونو يا ډېرو روښانه وني ډولونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رښتیا یا ناربښتیا وکتل شي، بلکې د ببلګي په توګه د پوهېدنې epistemisch د پېژندنې پوړېزونه کېږي یا ډاډه کېدنه (د بېلګي په توګه د درې ارزښتونو سره ،، د رېښتیاپه څېر څرګند دی،، ، ،، ناڅرګند،، او ،، د ناسم په څېر څرګند،،)، ډېر ارزښتوالي سم اند به نه ډېر وخت د رېښتیا ارزښت، بلکې ناسم- یا فاسد رېښتیا ارزښت یا د ګوندې رېښتیا ارزښت په څېر په نخښه شي.

د راټولوني یاراټول بنسټ له مخې به په دې لیکنه کې بیا هم په وړاندې تلنې په توګه به دا،، رېښتیا ارزښت،، وبولو.

د رېښتیاارزښت پرابلم روښانونې په څنګ کې د ډېرارزښته سم اند سره په کړووړو کې د تښنیکې پیداښت ډېرې پوښتنې د روښانونپر ایلمونه رامنځ ته کېږی: بنسټیزې کلمې لکه د هغه د توتولوژي یا تلرېښتیا، هغه د مخامخوالي یا هغه د لاس ته راوړنو پوښتنې باید د نوې پېژند سره سمبال او روښانه شي.

designierte Wahrheitswerte اوTautologien

توتولوژي یا تل رېښتیا او کاندید رېښتیاارزښتونه

په ټولګیز سم اند کې توتولوژي یا تلریښتیا د ویناو په څېر پېژند لري، چې تل (داپه دې پرېپوهېدنه بې د دې په پام کې نیولو، چې په هغې کې څنګه اتومې ویناوې ارزښتولګېږ) رېښتیا دي. د دې لپاره چې تلرېښتیا د ډېرارزښتوالي سم اند لپاره د کاروړ ړګرځي، نو سړی باید ډېرې ګوماني رښتیاارزښتونه په نخښه شي. د ،، تلرېښتیا،، کلمه کېدی شي د ډېر ارزښتوال سم اند سره ځان جوړ کړي، داسې چې ټولې هلته ویناوې د رېښتیاییېنو،، په څېر په نخښه کړي، چې هغه تل، داپه دې پرېپوهېدنه چې د ټول ارزونو، د دې رېښتیا ارزونو یو د په نخښه شوو رېښتیاارزښتونو ونیسي.

دا په نخښه شوي رېښتیاارزښتونه کاندید رېښتیاارزښتونه هم بلل کېږي.

مخامخوالی او کمښیزکاندی رښتیاارزښتونه که سړی ډېر ارزښتوالي سم اند کلمه وغزوي، نو د دې لپاره دوه کېدنوالي شته دي: سړی کړی شي له یوې خوا یو یا ډېر کمیز یا منفي ریښتیاارزښتونه په نخښهکړي او بیا ټولې هغه ویناوې د مخامخوالي په څېر په نخښهکړي، هغه چې تل- دا په دې پرېپوهېدنه چې د هر ارزښت لاندې- یو کمیز کاندید شوی ریښتیاارزښت ورکړي. بلې لور ته سړی کړی شي یوه وینا مخامخوالی وبولې، چې د هغې کموالی یوه ،، تل رښتیاییېنه،، وي. دلته له وړاندې نیول کېږي، چې یو اړوند نه والی لرو او روښانه وي، چې کوم ډېرارزښتیز کمښتونه د دې موخې لپاره مناسب دي.

لاس ته راوړنه Folgerung

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کاندید ریښتیاارزښت د ترېپوهېدنې یا مفهوم لاندې کېدی شي دا د لاس ته راوړنې کلمه و هغه ټولګیز سم اند ته ورته په ساده توګه ډېرارزښتیز سم اند ته وغزول شي: د دې پسې یو دلیل ټیک هلته باوري دی، کله چې د ټولو ارزښتونو سره یا له مخې، چې د هغو سره د دلیل نیونې کاندید ارزښتونه غوره کړي، د هغې سم اندیزې پایونې یو کاندید رښتیاارزښت ونیسي یا غوره کړي.

د ډېرارزښتیزو ویناو سم اند سیستمونه

کلېنې-سم اند Kleene-Logik K_3

د کلېنې سم اند درارزښتیز رښتیا ارزښتونهلري، داسې په نامه ۱ د ،، رښتیا،، ، ۰ د ،، ناسم یا نارښتیا،، او ۲/۱ د یا هم د i سرهېه نخښه کیږي او د ،، نه رښتیا او نه نارښتیا،، لپاره ځای په ځای کیږي. کلېن د کمیز یا کمښت،، ، ،،ګډ،،، پردي او لاس ته راوړنې پېژند ورکړ، چې هغه فرمول یې نور نه شم لیکلی(خو دا دې یوه ننوتنه وي).

د ډېر ارزښتیز سم اند کارونه:

دا سم اند په شمېروني پوهنه (کمپیوترپوهنه) یا ښهیي اینفورماتیک کې کارول کیږي، چې پرې پوه کسان ښه مرسته کولی شي.

سره بېلونه

ډېرارزښتیزه سم اندونه زیات د میتافزیک یا پېژندتیوریتیکي پوښتنو کې د پرې خبرو کرځي.

پهدې ترخ کې د بېلګې پهتوګه زیات منځ ته راغلي پ،ښتنې، چې کوم سماندیز سیستم ،،باوري،، د ی، داپه دې پرېپوهېدنه، چې کوم سم اندیز سیستم رښتیاوالی سم (یا ښه یې: خوراښه) روښانه کوي.

بېلابېلې فلسفي لارې و دې پوښتنې ته بېلابېل ځوابونه ورکوي، د بېلګې په توګه Positivismus دا پوښتنه له بنسته د بې موخېوالي له امله ردوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: نور سم اندونه هم شته، ښو هغه دشمیېرپو هنیزو لیکنو سره لیکل شوي، چې زه یې د تخنیکي ستونځو له امله نه شم لیکلی، که نه ډېر به خوښ شوی وم.
دا ټول چې زه له تاسو سره ګډوم، تل مرستو ته اړتیا لري، هم په نړیواله کچه، چې مرستې کېدی شي او غوښتونې دي.

لسم: یو څو پښتو اړونده لیکنې

دا لیکنې، چې تاسو ته دلتهوړاندې کیږي، دپښتو ژبې په هکلهدي

ډاکتر ماخان میږی شینواری

مخ، مخامخ او اړوند وییونه یې

زه دې لیکنې ته د څېړنوال محمد اصف احمدزی صیب لیکنې چې ،، د ،،مخ" او "مخامخ"؛ یو که دوه جلا مفاهیمه ،، سرلیک لاندې یې لیکلې وه، راوهڅولم. په ربښتیا، چې ډېره ستره لیکنه یې پرې کړې وه او په لیکنو یې پوره ستونځې ګاللي وې.

یوه پوهنیزه څېړنه باید څنګه وي؟

پوهنیزه لیکنه باید هراړخیزه وي. هغه څه چې څېړو، باید د هغه په هکله هراړخیز پوهاوی ولرو یا ښه یې هر اړخیز پوه وو، چې هر اړخ یې ښه وڅېړل شي.

د دې لپاره، چې د ګرانو لوستونکو یئ لوستلو ته مینه پیداشي، له هر څه څخه د مخه یو څو غونډالې.

-- د ما په مخ کې اغزی ننوت.

-- د ما په مخ (ښه یې : مخه) کې سوی ولاړ دی.

-- د ما پرمخ باندې ږیره لویه شوې.

-- د ما پر مخ باندې څاڅکي پرېوتل

-- د ماومخ ته څاڅکي راوالوتل

-- د ماپه مخکې (کلیوالي ویېنډول دی)، نو

-- څه وخت د مخه ور سره مخامخ شوم (هغه مخ شو).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- څه وخت د مخه ورسره مخ شوم(هغه مخامخ دی).

-- د ما په مخه کې سړی ولاړ دی.

-- د ما و مخ يا مخې ته ناست سړی.

-- زه مخې ته ورغلم. دا هغه مخامخ مخ يا مخه دی (ده).

-- هغه و مخې ته راغی. زه ورسره مخامخ شوم.

-- ورسره مخ شوم او هغه راسره مخامخ شو (مخ کېدل او مخامخ کېدل)

-- ورسره مخامخ شوم او هغه را سره مخ شو.

-- هغه د ما و مخې ته راِغي. هغه مخامخ راځي.

-- زه مخامخ ورځم او هغه و مخې ته راځي.

-- هغه د ما د مخه راغلی وو، چې زه ورسره مخ شوم. هغه را سره مخامخ شو.

-- هغه د ما د مخه راغلی وو، چې زه ورسره مخامخ شوم. هغه راسره مخ شو.

-- زه کانديد شوم او سپين مې مخامخ ودرېد يا مخامخ کانديد شو. دامخامخ سپين دی.

-- زه چې څه کوم، سپين مې و مخ يا مخې ته دريږي يا سپين مې مخامخ دريږي.

دا و مخې ته د مامخه ده او دا مخامخ سپين دی.

په پورته غونډلو کې دې نوم، کړوني کړونويونو او پسې – يا مخځاينيوو ته پام وي.

ستونځې مو دلته دي، چې موږ د دې وييونو لپاره مخالف، مقابل، بالمقابل او يا ضد ليکو، نو له دې امله مو اوس داسې ليکنو ته هم پام را اوړي.

زه دا ليکنه، چې تاسو ته يې وړاندې کوم، په څو برخو وېشم:

لومړی: هغه د ښاغلي څېړنمل صيب ليکنې ته اړوند روښانونه.

دويم: د پښتو دا تراوسه لرلې ستونځې.

دريم: د نورو ژبو سره پرتله کونه.

پيل يادونه: داچې په ژبه کې مو تراوسه دا سې پوره څېړنې او روښانونې نه شته، نو د ستونځوبيو لپاره به لار په نورو ژبو کې ګورو يا بايد وګورو. دا ستونځې مو درې يا عربي نه شي را اوبی کولی، ځکه هغه څه چې په دې ژبو کې راځي، موږ منلي او له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امله يې د پښتو انډول ته فکر نه شو کولی، دا کار مو په هېڅ بله کومه ريښه کې هم نه دی کړی. اجازه دې وي، چې ووايم پرته له ما څخه، چې دا دلته هم ګوری

اوس راځو موخې ته او دا به يو اځې داسې ساده وڅېړم او پسې برخو کې به دا بيا د پښتو د ګرامر په بنسټ وڅېړل شي.

د يوه وی يا ان غونډالو روښانه کېده او موخه وره کارونه ـ له ګرامري جوړښته پرته، چې د ژبپوهانو کار دی - د ژبپوهانو يا ځانله د ژبپوهانو دنده نه ده او نه دوي دې کار ته بايد جوګه وبلل شي، په ډېرو وييونو او کلمو کې هغه مسلکي کسان بايد خپل اندونه د ژبپوهانو سره ګډ کړي يا ګډ کړي وي.

زه هم د څېړنوال احمدزي صيب سره د دې غونډلې يا روښانونې پلوی يم، چې هره يوه بېلګه دې چې راوړې ليکنه هممغسې ده او هممغسې سمه ده. دې دواړو يا ټولو وييونو يو د بل ځای هم نه دی نيولی او داروښانه هم ده چې بايد ځای يې ونه نيسي، ځکه چې دا دواړه - او دانور هم - بېلابېلې پرې پوهېدنې لري او د ځای اړونده وييندولونه (موږ لکه چې (ځای اړونده) لهجې(دابه د ځای اړونده وييندولونو لپاره سم وي، خو باور وکړی، چې په يو څه نه پوهېږم، ليکل يې راته ستونځمن برېښي) وايو) هم نه دي، ويېنې (که غواړی افادې) يې هم همداسې دي، لکه څنګه چې دي.

-- دا چې دا بېلابېل وييونه دي، نو يو د بل لنډيز هم نه شي کېدی.

يوه بېلګه: دما مخ (ښه يې د ما ومخې) ته راروان دی يا د ما مخامخ (را) روان. دلته ګوره نه ليکو: دما مخامخ ته (را) روان دی.

دا موټر د ما ومخ (مخې) ته روان دي. يا

دا موټر د ما مخامخ راروان دی.

بيا: مخ او مخامخ دوه مخامخ ويونه دي. يو مخ او دا بل يې يو بل ويي مخ دی او نه هممغه مخ.

دلته لوريزوالی غوره دی. دا مخ او مخامخ مخامخ لوريز دي.

يادونه: پام دې وي، چې موخه مې فزيکي مخ نه دی. دا پسې هم. وروسته به روښانه شي.

دا ورته مخامخ مخ دی. دا مخامخ هممغه د مخ ويي مخ نه دی، نو هرو مرو سره بېل دي. دې مخامخ ته مخ په مخ هم ويل کيږي (دا وروسته وګوری. دلته دپوښتنې لاندې راځي يا موخه انډول) نه دی، خو په دې پرېپوهېدنه، چې دلته دا لومړی مخ او دا بل يې بيا هغه بل مخ يا مخامخ مخ دی. دا مخ له يوې خوا نوم او له بلې خوا خوي نوم او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړوني کړنوي په ځای هم راځي لکه مخکېدل یا ـ کول او مخامخ کېدل یا ـ کول ـ چې وروسته به روښانه شي- دی او بیا دا لوریزوالی په ګوته کوي. دا لورې هغه لور، چې مخ ـ، ښت ـ یا شاـ ، ښي- ، کیڼ لور په ګوته کوي. دا مخامخ لور همهغه لور ده لکه په ښتې لور یا په شا لور نور به یې نه غزوو همدا به روښانه کړو.

د مخ لور په مخ یا همداسې په ښتې لور دا مخامخ لور ده، او یا همداسې دا دا د مخ لور په ښتې لور یا دا مخامخ لورده (لږ فکر غواړي او ک کېدی شو بیایې په غشو سره وښایی).

-- دا دواړه ځای اړوند ویېندولونه هم نه دي، دا پوره خپلواکې معیاري ویېنې او ویيونه دي.

کېدی شي، چې د دې لیکنې هره برخه سرې د راوړلو بېلګو سره وڅېړي او دا روښانه کړي، خو دا به ډېر وخت ونیسي.

یوه یادونه: هېڅ وخت د یوې ژبې ویونه په بله ژبه هغسې مه ژباړئ یا نه ژباړل کیږي، چې د وتونژبې د ویې هره پرېپوهېدنه مو په پام کې نه وي نیولي. لکه ،،مخ،، که غواړئ په فارسي واړوئ، نو یو دا فزیکي مخ دئ او بل یې دا لورزیزوالی، دریمه پرېپوهېدنې یې بیا پسې تړي – کېدل سره مخکېدل یا مخامخ کېدل هم لرو. په فارسي کې بیا دې لوریزوالي ته فکر نه دی شوی او دا بیا پیش روي یا (سم په فارسي، چې نه پوهېږم، کېدی شي، سم یې ونه شم ویېلی) ښنګه وي.

مخ، مخامخ یا مخ په مخ او هماسې مخ – یا مخامخ کېدل، ښت، ښت په ښت یا شا ، شاپه شا ورته ویيونه دي، خو د مخ او مخامخ ویونو په ښتې ویونه دي. په بخښنه. داسې را ښخه لږپېچلې کیږي.

هغه غوره بېلګې یې:

۱ ـ سپین مې و مخ یا مخې ته روان دي.

۲ الف – سپین مې و مخ یا مخې ته را روان دی یا

۲ ب ـ سپین مخامخ راروان دی.

په ۱ – کې: د ما او د سپین لور همغه ده، خو په ۲ الف– کې را روان مخامخ دی او ۲ ب- کې خپله دا حالت مخامخ حالت دی.

که په ۱ – کې زه له سپین ښخه تېر شم، نو سپین بیا په ما پسې را روان دی، خو لور مو همهغه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ۲ الف – کې سپین له ما تېر شي، نو بیا سپین د ما شا ته روان (دلته گوره را روان د روان مخامخ دی) او نه راروان، داپه دې پرېپوهېدنه، چې نور هم سره شا په شا لرې کېږو. دلته هم لور همهغه مخامخ ده

که ۲ ب – کې سپین له ما څخه تېر شي، نو بیا سپین د ما په څټ ځې یا روان دی. لور ساتلې ده.

غوره یادونه: دې ته دې هم پام وي، چې مخ په مخ هم (نږدې) په همدې اړوند کارول کیږي، خو دلته یې توپیر دا دی، چې دا دوه یې مخونه (فزیکي)، دا په دې پوهېدنه چې نومونه دي او دا ،، په یا پر ،، ترنویې دی، چې دا دوه مخونه یو ،، په یا پر،، باندې پرېباسي. که موږ دوه څېرې ولورو او دا دوه څېر یو پر بل داسې واچوو، چې د یوه مخ د بل پر مخ باندې واچول شي، نو دا ،، مخ پر مخ،، دي او باید د دې نورو مخامخ او مخ یا دا لاندې یادونه:

یادونه: موږ وایو: د کور مخ ته یا د کور مخې ته ، د کور ومخ یا و مخې ته دلته دې مخ، مخې ، د مخې او همداسې دې نورو ته دې هم پام وي.

دویم: د پښتو دا تراوسه لرلې ستونځې:

دویم ۱:

ستونځه دا ده، چې په یوې وتلې ژبه نه – یا داسې ښه نه پوهېږو او خپله ژبه مو لاتراوسه په ژبه کې هم داسې د شننو ډېر څه نه لري او له دې امله بلې وتلې ژبه ته اړیو. او

دویم ۲: د موږ د پښتنو له ستونځو څخه دا هم ده، چې موږ په کومه دباندنۍ ژبه پوهېږو، خو موږ په ډېرو وییونو په درې یاښه یې عربي پوهېږو او نه په پښتو. داپه دې پرېپوهېدنه، چې په فکر کې مو پښتو نه شته او موږ چې په درې یا عربي پوهېږو او ان چې نږدې خپل کړي مو دي، نو بیا یې پښتو انډول راته د ژبې د پراخېد و مخنیوی برېښي او لهدې امله یې دالاس ته راوړنه ده. زه به ووایم، چې همدا لامل هم دی، چې موږ لا تراوسه او یا پسې به هم د خپلې ژبې سره ستونځې ولرو. زه هم چې څه رانیسم، نو فکر مې په پښتو او الماني وي، خو دا چې هغه الماني مې موخه ژبه نه ده، د پښتو پرېپوهېدنه یې لیکم.

بېلگه یې هم دا مخ او مخامخ راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ په الماني او انګرېزي کې لرو: against ، gegen او د پښتو انډول ورته نه لیکو،همغه د درې انډول یې لیکو ضد یا مقابل. دلته مو هم د مقابل پښتو ته فکر هم باید رانه شي، چې بیا ګوندې تنګنظري ده، خو دا مو د خپلې ژبې وییونو پوهېدلو ته نه پرېږدي. دا ټول د پښتو د مخامخ انډول دي. که مقابل ته مو هم مخامخ لیکلی وی او یا مو ورسره ځانونه بلد کړي وی، نو بیا دا ستونځه نه رامنځ ته کېده، چې یوه ستره لیکنه مې پرې کړې او باور وکړی، چې لږ تر لږه مې په دې ځو ورځې فکر کړی او دا ن ج لغاتکتابونو کې مې دا وییونه را پیدا او دا غونډالې رانیولي، چې تاسو ته وړاندې کوم.

دویم ۳: په هره ژبه کې یو ویي په بلې ژبې کې څو پرېپوهېدنې لري او په هغې باید ځانونه وپوهوو.

دویم ۴: لکه پورته باید د مقابل لپاره له خپل مخامخ څخه تې نه شو. موږ په پیداېښتي توګه نږدې د هر بلې ژبې ویي لپاره پښتو انډول لرو، نو که دا پښتو راته لږ ساده برېښي، هم پروا نه لري، ساده خو یو.

دویم ۵: په هره ژبه کې د هغې ژبې، په هغې ژبې یو ویی کتاب شته، چې ټول وییونه په کې په همغه ژبه ښه روښانه شوي او داسې نه چې د مخامخ په ځای مقابل ولیکي. موږ لا تراوسه دا کار نه دی کړی.

دویم ۶: ما چې خپلې لیکنې په پښتو کړې، خو همدا لامل دی، چې په خپله ژبه ښه پوهېږو او که نه؟ باید پرې وپوهېږو.

موږ دا څه چې لرو، که دا سم سره راټول کړو، او پرېپوهېدنې یې ښه روښانه کړو، نو دابه ډېر ستر کار وي.

بیا تکرار او تل تکرار:

که غواړو، چې په پښتو وپوهېږو، نو یوه پرمختللې ژبه مو باید ښهزده وي. دا مې درې ژبو ته هم مشوره ده.

او په پښتو چې ښې لیکنې وکړی شو، نو فکر مو هم باید په پښتو کړی وي. فکر سړی تل په هغې ژبې کوي، چې ستونځې ورسره نه لري، نو دا چې موږ ته پښتو کې ستونځې برېښي او یا په کې د کمې فکر کوو، نو فکر هم پرې نه شو کولی.

بیا یو څو غونډالې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- زه په لار روان وم، ګورم، چې سپین مې و مخې ته راغي. سپین د کور و مخې ته ناست وو.

زه په لار روان وم، ګورم چې سپین مخامخ راغی.

دلته دا ،، مخامخ راتلل،، هغه د کړنوی کړونی دی

په پورته غونډله کې مخامخ ادپوزېشن دی او دا مخ - - یامخې ته راتلل کړونی کړنوی

زه په لار روان وم او سپین مخامخ و مخ یا ومخې ته راغی. ژبپوهان یا ژبمینه وال دې مرسته وکړي، چې کوم يې ادپوزېښن او کوم يې کړونی کړنوی دی.

دریم: د نورو ژبو سره پرتله کونه:

په دې برخه کې به د ،،مخ،، او ،،مخامخ،، د نورو ژبو انډول راړو او انډولونې په مټه به يې پښتو ته پام راواړوو:

پښتو يې هم په ورسره بلده په پردي وییونو، چې زه به يې هغه پښتو پرېپوهېدنه راوړم او د ستونځوبیو لپاره به ګټه ترې واخلو.

الماني، انګرېزي، عربي، درې او پښتو Begegnen، meet،encountern ، **تقابل** ، ملاقات،ملاقات کول

پښتو يې: مخامخ کېدل او همداسې مخامخ کول.

دا ما کړوني کړنوییونه او کېدوني کړنوییونه بللي یا دي.

د یو چا سره توکلي مخامخ کېدل،

(jdm./etw. Dat ~) Verb Ich begegnete gestern einem alten Freund vor der Bibliothek. I met an old friend yesterday in front of the library. Auf seinen Reisen ist er vielen Menschen begegnet. During his travels, he encountered many people.

زه پرون د کتابتون ومخې (مخ) ته د ما د ملګري سره مخامخ شوم. هغه په خپل صفر کې د ډېرو کسانو سره مخامخ شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته غونډله کې ،، مخې (مخ)،، اپوزېښن دی او مخامخ کېدل کېدونکی کړنویي دی.

د پښتو او پښتنو ستونځه همدا ده، چې د یوې بلې ژبې څخه کوم وی، چې رانیسي، د هغې عربي یا په فارسي شوی عربي ویي باندې يې رانیسي، نو بیا يې هغې د خپلې ژبې ویي ته هېڅ پام نه اوړي، لکه دلته چې عربي پرېپوهېدنه يې را اخستې. دا دا همدلته ،، مخامخکېدل يې پرېپوهېدنه راغلې وی، نو بیا دا ،،مخامخکېدل،، ته هم پام کېدلی شو، زه خو تل له دې امله وایم، چې خپله ژبه د نورو ژبو په ویيونو غني کړی، خو خپله ژبه مه پردی کړی.

په یو څه مخامخ اغیز کول. یو څوک چې یو ځای کې سیاسي خبرې کوي، نو دا خبرې يې مخامخ اغیز کوي یا په مخامخ خلکو اغیز کوي.

- افغانستان د ډېر اوږده جنګ سره مخامخ دی.

- څوک چې ځنګله ته ځي، د ډار سره مخامخ کیږي.

- که مسؤلین د خلکو سره په مینه مخامخ شي، باور يې زیاتیږي

- د افغانستان د دې حالت سره د مخامخ کېدلو اغیز په نړی، د دوي د ناسمو کارونو له امله هم ډېر وو.

- باید فکر وشي، چې د دې حالت سره د مخامخکېدو څخه څنګه د روغې لپاره کار واخلو.

- په جلال اباد کې د سختې ګرمې هوا سره مخامخ شوم.

- د ستونځو سره د مخامخ کېدلو لار دې پرېښول شي.

- د دې لپاره د چې د اوبو د کموالي مخامختیا یا مخمخوالي څخه مو ځان ژغورلی وي، باید د اوبو د لګښت سره پام وکړو.

- زه د هغه سره د ښونځي په لار تل مخامخ کیږم.

مخالف = مخالف = نقیض = Opposite= gegenüber

زه يې باید سم په پښتو وبولم: مخامخ (ځاییز)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو چا يا يو څه ته مخامخ

Er saß ihr genau/schräg gegenüber.

he sat directly opposite [or facing] her/diagonally across from her.

هغه و هغې ته ټیک/ څنګیز مخامخ ناست وو.

- **Gegenüber** meinem Hotel war ein großes Plakat.
- **Opposite** my hotel, there was a large billboard.

د ما د هوټل مخامخ يوه ستره پلاکات وه. ياښه يي

دما و هوټل ته مخامخ يوه پلاکلات وه

د هغه مخامخ کس د هغه له خبرو بې اغيز وو.

Gegen against ضد; برابر

پښتو انډول يې: مخامخ

- کارول کيږي، چې ووايي، چې يو څه د يوه شي لور ښايي. هغه ختونی مخامخ ديوال ته تکيه کړ.

- کارول کيږي، چې ووايي(موږ يې ليکو، چې افاده کړي)، چې يو څه د يوه بل شي مخامخ اغيز شندي.

- لامبو وهونکی د څپو مخامخ زور کوي، چې تري تېر شي.

،، زه د هر زور مخامخ يم،، ،، ته د اتوم انرجي پلوی او که مخامخ يې؟،، . ،، د لمر سوزنې په مخامخ پوره اغيزمن لمرکرېم شته.،،

before Vor ، قبل مخکي (ښه يې: د مخه)

دا يو د بل انډول وييونه د يو څه يا کس لوريځوال په ګوته کوي، چې په پيل کې مو پوره څېړلي.

د الماني مخځاينيوی دی او د پښتو پسي ځاينيوی (مرستې هر چېرته غوښتوني او اړيښي دي)

کارول کيږي، چې ووايي، چې يو څه د مخ لور ته او دې اړوند کس يا څه ته مخامخ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د لږ سترګو رپ څخه د مخه تللی

پسې ځای نیوی.

ما دما بایسکل د کور و مخ ته درولی

(را) مخ ته: مشران را مخ ته شی.

-- ولې موږ د ،، مخ،، او ،،مخامخ،، سره داسې د (نه) پوهېدلو سره لاس او ګرېوان یو؟

دا ځکه چې موږ د خپلې ژبې ویونه پوره یا کم یا هېڅ نه کاروو او دا په دې وییونو کې هم داحالت دی. که موږ د دې وییونوانډول په دري، عربي کې کورو، نو هممغسې یې منو، لکه دري چې دي او د باندنیو ژبو انډول یې هم په دې ژباړې منو، پښتو ته په کې پام نه کړو. دابه یې هملته په ،، د نورو ژبو وییونو ژباړه کې وکتل شو.

که موږ د ضد، مخالف یا مقابل یا تقابل او نور داسې انډول یا ورته وییونو سره مخامخ شو، نو د پښتو انډول ته یې هېڅ فکر نه کوو، ځکه چې دا مو منلي. له دې امله که د مخامخ کلیمې ژبنیزې روښانونې ته راشو، دامو هېڅ اند ته نه راځي، چې ګوند دا مخالف، ضد یا مقابل به هم له دې سره کوم اړوندوالی لري یا به ان چې ټیک انډول وي.

اړیینه پای یادونه: ما هم دې ته فکر وکړ، چې دا موږ د ،،مخ او مخامخ څخه غږیږو،،، چې دا څه دي، نومونه، خویونه کړنوییونه او که یا بل څه؟

کېدی شي دلته ،، مخ ،، نوم وي یا دی، خو دا ،،مخامخ،، ځاینیوی یا ادپوزېشن دی. دې ته دې فکر وشي، چې ګرامري څه دی، خو د نوم ،، مخ،، سره سر او کار نه لري.

د ما د لیکنې پای

څېړنوال محمد اصف احمدزی

"مخ" او "مخامخ" دوه هغه لفظونه دي چې هم په ورځنی محاوره او هم په لیکنو کې ډېر کارول کیږي. پوهان د دې دواړو لغتونو لپاره دوه بېل نظرونه لري. یو دا چې "مخامخ" چې په دري ژبه کې یې معادل (روبرو – رو در رو) دی، پر ځای یې "مخ" وویل او ولیکل شي؛ خو بل نظر بیا دا دی چې نه، هماغه "مخامخ" سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ نظريې خاوندان د ''مخ'' له کلمې سره ځکه توافق ښيي چې اختصار په کې دی، يوه کلمه چې هر څومره لنډېږي، په هماغه کچه ژبه ويونکو او لوستونکو ته اسانېږي. دوی وايي:

– زه ورسره مخ شوم.

– په ځنګله کې له خطر سره مخ شوم.

د دويمې نظريې خاوندان بيا وايي چې د ''مخ'' پر ځای بايد ''مخامخ'' وکښل او وويل شي، لکه:

– زه ورسره مخامخ شوم.

– په ځنګله کې له خطر سره مخامخ شوم.

د دوی په اند، ''مخ'' چې په دري ژبه کې ''روی'' او په انګليسي ژبه کې ورته ''Face'' وايي، نو په همدغه پورته ډول جملو کې په يواځې استعمال به يې معنا بې خونده او دا به داسې شي، لکه چې څوک ووايي: (ورسره مخ شوم)، مطلب دا چې (همراه اش روی شدم).

په «پښتو – پښتو تشريحي قاموس» کې د «مخامخ» معناګانې داسې راغلې دي: مخ په مخ، نېغ په نېغه(۱).

په «پښتو قاموس» کې د مخامخ معنا داسې ښودل شوې ده: روبرو، مقابل، مواجه.(۲)

دغه راز د دې لفظ نورې معناګانې «مقابل»، «مقابل لوری» او «مستقيم» هم دی.

البته د ''مخ'' کلمه خو جوته ده چې په دري کې ورته «روی» ويل کېږي.

زما په نظر، ''مخ'' د استعمال ځېل موارد او مناسبتونه لري او ''مخامخ'' ځېل. لاندې مثالونو ته ځير شئ:

1. په مخ يې ښکل کړ.
2. د هغه په مخ کې يې شاهدي ووېله.
3. زه تاته مخ نه لرم.
4. مخ يې ترې واړاوه.
5. د ځمکې پر مخ تر ټولو غوره مخلوق انسان دی.
6. مخ کعبې شريفې ته کړه او لمونځ وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. خپل درسونه پر مخ وړي، یا پر مخ بیایي.
8. د سالنګ لویه لاره د موټرو پر مخ وتړل شوه.

یا دا چې:

1. د دواړو په مخامخ ناسته کې یې ستونزه هواره شوه.
2. کمپیوټر ته مخامخ کښېناستم.
3. حکومت او مخالفینو د سولې مخامخ خبرې پیل کړې.

بله دا چې:

1. له احمد سره مخ/ مخامخ شوم.
2. خلک له ستونزو سره مخ/ مخامخ دي.

په لومړیو اتو مثالونو کې له لرې معلومېږي چې هلته باید د "مخ" کلمه استعمال شي او په همدې سره ویلی شو چې هم جملې منطقي دي او هم بشپړې افادې لري؛ په وروسته درېیو مثالونو کې بیا "مخامخ" ځکه استعمال شوی چې هلته یوازې د "مخ" کلمې په راوړلو سره جمله سمه معنا نه پیدا کوي؛ خو په وروستیو دوو مثالونو کې "مخ" او "مخامخ" دواړه استعمال شوي دي. د دې لپاره چې دلته له "مخ" (د دري ژبې روی) سره التباس نه وي رامنځ ته شوی، نو غوره دا ده، کله چې د (روبرو/ رو در رو) مورد کاروو، نو هلته د "مخامخ" کلمه راوړل به منطقي وي او که دا مناسبت نه وي، نو یوازې د "مخ" کلمې استعمال بد نه دي.

پورتنی موضوع زموږ په لیکلو ادبیاتو، شعر او نثر کې تر ډېره حده حل ده، هلته "مخ" په خپل ځای او "مخامخ" په خپل ځای کارول شوی دی.

رحمان بابا وایي:

مخامخ که راته وګورې دلبره

په کاته کې دې ثواب دی وبال نشته

***

چې سبا شي ستا تر مخ پورې شرمېږي

ځکه زیست په توره شپه کاندي مهتاب(۳)

خوشحال خان خټک وایي:

مخامخ دې په ثنا په صفت سر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلا بلا دربانديږ وايي پسې شا (۴)

***

کښېنه په انګړ کې مخامخ چې درته ګورم

تور لونګين دواړه چندنړ هار په سينه ټال کړه

***

پس له بنده دی دا عزم

د خوشحال د خاطر جزم

يا نيولی مخ مکې ته

يا مغولو سره رزم (۵)

حميد بابا وايي:

مه اړوه مخ دلبره اوړي زما ورځ

مخ کړه چې مې شپه د درد و غم شي رڼا ورځ

مخ به څنې کوږ که اوس دا ستا غونديږ دلبر

خدای چې کړوي له بدبختۍ د چا ورځ(۶)

د حميد بابا معاصر قلندر وايي:

ما وې ته به زما مخ سپين کړې دلبره

ولې تا تر مهرويانو مې مخ تور کړ(۷)

فاضل (د دې شاعر معرفي په «پښتانه شعراء» او «کليد افغاني» آثارو کې راغلې ده) وايي:

مخامخ را لره راغلل په کوڅو کې

په ژړا يې سترګې سرې وې له خماره(۸)

اخوند مصرى وايي:

که مخامخ شوم له خپل ياره سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دنیا به اواره کړم له روزګاره سره(۹)

محمد صدیق پسرلی وایي:

نورو پسې تګ سړی خړ مخی کړي

ګرد د لارې وګوره د شپون په مخ

پیرمحمد کاروان وایي:

بیا د کوم شهید په څېر دیدار ته مخامخ یمه
زه د مرګ په غېږ کې د ژوند ښار ته مخامخ یمه

څه وایي چې زه مو د ماښام ځنګل ته یووړلم؟
ختمې مې تیارې کړې نور سهار ته مخامخ یمه

شاه سعود وایي:

مخامخ راته د سر قاتل ولاړ دی

خو انسان دی پرې ګوزار کولای نه شم

یا دا لنډۍ:

مخامخ مه راته درېږه

زړه مې نری دی اوس به لاس در واچومه

***

مخامخ کېنه چې دې ګورم

چا دې صفت راته کاوه راغلې یمه

***

تر مخامخ ناستې دې ځار شم

دا تور کالي دې ښکه خوند کوي مینه

***

مخامخ مه راخېژه لمره
مخ مې د یار په خولو لوند دی وچ به شینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

***

مخ دې د خدای له نوره ډک دی

زه د ثواب لپاره خولې پرې لګومه

د مختار المناسک له اثره چې د مولوي ګل محمد مسلم تأليف دی، يو نثر را نقلوو:

“کله چې منصور حج وکړ، نو مدينې منورې ته راغی، د پيغمبر زيارت ته ودرېده، نو پوښتنه يې وکړه له امام مالک څخه چې مخ روضې ته کړم او که کعبې ته، يعني قبر ته مخامخ دعا وکړم او که مخ قبلې ته، شا قبر ته کړم، نو امام مالک ورته وويل چې اې منصوره! مخ څنګه ګرځوې له محمد رسول الله څخه چې هغه ستا وسيله ده او ستا د نيکه ادم وسيله و الله تعالی ته، مخ مه ګرځوه د قبر شريف څخه.”(۱۰)

،،په پورتنيو شعري او نثري مثالونو کې دواړه ياد شوي الفاظ په خپل خپل ځای ډېر دقيق راغلي او هېڅکله يو د بل پر ځای نه دي استعمال شوي.،،

په (سپېڅلی قرآن) نومې د قرآن کريم پښتو ترجمه کې «مخ» او «مخامخ» سم کارول شوي دي، هلته لاندې مبارک آيتونه داسې ژباړل شوي دي:

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا(الاحزاب، ۶۸ ايت): ای زموږ ربه دوی ته دوه چنده عذاب ورکړه او دوی له يو ستر لعنت سره مخامخ کړه.

وَإِذَا لَقُواْ الَّذِينَ آمَنُواْ(البقرة، ۷۶ ايت): او کله چې دوی له مؤمنانو سره مخامخ شي.

إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً(الانفال، ۴۵ ايت): کله چې له يوې ډلې سره (د جګړې لپاره) مخامخ شوئ.

فَلَمَّا تَرَاءتِ الْفِئَتَانِ(الانفال، ۴۸ آيت): کله چې هغه دوه ډلې سره مخامخ شولې.

سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا (المدثر، ۱۷ايت): ژر به هغه له ډېرو سختو ستونزو سره مخامخ کړم.

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاء فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ(البقرة: ۱۴۴ آيت): په تحقيق سره اسمان ته ستا د مخ اړول را اړول موږ وينو، نو بې شکه موږ ستا مخ د هغې قبلې خوا ته اړوو چې ته په هغې باندې خوشحالېږې، نو مخ دې مسجد الحرام خواته واړوه(۱۱).

د دې مبارکو آيتونو په ژباړه کې دغه دواړه کلمې په مناسب ډول کارول شوې دي.

خو ځينو ليکوالو بيا د «مخامخ» پر ځای «مخ» کلمه هم استعمال کړې ده، لکه د «روښانيان او پښتو ادب» اثر ليکوال چې ليکي: «د بايزيد نثر په ادبي لحاظ دومره غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نثر نه دی.... او ځکه لوستونکي د دوی نه د مفهوم اخیستو په وخت د مشکلاتو سره مخ کېږي(۱۲)».

که د مخامخ استعمال په نورو ژبو کې وګورو، هلته یې په عوض کې «مخ» نه لیدل کېږي. په دري ژبه کې وایي: «ولسوالان میتوانند وضعیت ولسوالی های شانرا رو در رو به والی تشریح نمایند». که همدغه ډول جمله په پښتو کې لیکو، نو دلته د «مخامخ» کلمه راوړل به مناسبه وي. په عربي کې وایي: انا واجهت معه (زه ورسره مخامخ شوم)، نو دلته هم «واجهت»(مخامخ) راغلی، نه «وجه» چې «مخ» ته ویل کېږي.

د دې لیکنې په ترڅ کې مې یوه ورځ د همدغې موضوع په تړاو د ښېړنپوه دکتور خلیل الله اورمړ نظر وپوښت. هغه یې په ځواب کې راته وویل:

که مقابل لوری ذي روح وي، نو هلته د «مخامخ» کلمه راوړل مناسبه ده او که ذي روح نه وي، هلته د «مخ» د کلمې استعمال باک نه لري.

دی دا جملې سمې بولي: له مشکل سره مخ یم یا: له موټر سره مخ شوم؛ ځکه دلته مقابل جانب یو غیر ذي روح شی دی، نو که دلته «مخ» وکارول شي، کومه ستونزه به ونه لري. «له احمد سره مخامخ شوم»، دلته بیا «مخامخ» ویل په کار دي؛ خو له دې سره سره که همدلته «مخ» هم استعمال شي، مخالفت ورسره په کار نه دی. اصلاً په جملو کې باید ګرامري جوړښت په پام کې ونیول شي.

هغه زیاتوي، پښتو یوه جامع ژبه ده. په دې اړه کوم دلیل نشته چې ووایو «مخ» لیکل غلط دی. دلته د «مخ» استعمال داسې دی، لکه «پوزه پرې کول» اصطلاح چې لرو، دلته له «پوزه» څخه جنساً پوزه مراد نه ده، بلکې هدف یې مجازي معنا ده او هغه شرمول دي. بله دا چې پښتو ژبه بېلا بېلې لهجې لري، په یو شمېر لهجو کې شاید «مخامخ» وي او په ځینو کې «مخ» چې دا په خپله د ژبې غنامندي ښیي(۱۳).

یوه ورځ مې همدغه موضوع له استاد حبیب الله رفیع سره هم شریکه کړه. هغه (له احمد سره مخ شوم) جمله کې د «مخ» له استعمالولو سره مخالفت وښود او ویې ویل: مخامخ تقابل ته وایي، نو په دې جمله کې باید «مخامخ» وکارول شي. یو شی چې په ژبه کې وي، ولې هغه ووېستل شي، په دغسې جملو کې د «مخ» کارول، جواز نه لري او دا یو نوی خو ناوړه عمل دی چې د ځینو له خوا ویل او لیکل کېږي.

دی زیاتوي: که خبره د اختصار وي، نو لنډون او اختصار هغه وخت سم دی چې فساد را نه شي، کله چې کلمه فاسدېږي، نو دا بیا لنډون نه شو. ژبه خلکو جوړه کړې ده او هغوی یې همداسې «مخامخ» وایي (۱۴).

ښېړنپوه نصرالله ناصر هم ورته نظر لري. ده تل په علمي ناستو کې د «مخامخ» پر ځای د «مخ» کلمې له کارولو سره مخالفت ښودلی دی. وایي: «پښتو ژبه ډېرې لهجې لري، که

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر پښتون په خپله لهجه ليکنه وکړي او د خپلې لهجې کلمې غوره وګڼي، نو د معياري لهجې د رامنځ ته کېدو خوبونه بيا عبث دي. موږ بايد د ژبې ګرامري جوړښت او د ډېرو له خوا د کلمو کارېدل او لرغونتوب په پام کې ونيسو چې دا کار به د پښتو ژبې د معياري لهجې د لا پياوړتيا لامل شي(۱۵)».

په هره ژبه کې د الفاظو او عبارتونو جوړول ازاد دي، د يوې ژبې الفاظ او عبارات له يوې يا څو ژبو سره ښايي يو شان وي. پښتو چې يوه هر اړخيزه او پراخ بنسټه ژبه ده، د کلمو او عبارتونو په کارولو کې يې بايد دقت وشي.

خو د تأمل وړ خبره دا ده چې پورتنۍ ژبنۍ ستونزه په دې وروستيو کې تر ډېره د رسنيو او خبريالانو له خوا ايجاد شوې ده. د يوې ژبې په ښه کولو او بدرنګه کولو دواړو کې مطبوعات او ژورناليستان مهم رول لري. هغوی دي چې يو شمېر لغتونه د خلکو خولو ته ور اچوي، همدغه بيا کرار کرار د ولس پر ذهنونو اغېز کوي او هماغه سم يا غلط لفظ بيا هغوی کاروي او ليکي. سره له دې چې داسې ډېرو خوږو او کره کلمو اوسمهال د رسنيو له لارې د هر وګړي او ان د ماشوم ذهن ته لار پيدا کړې ده، ښکاره مثال يې د کرکټ لوبې شپېلېزه او يا د سريالونو ځينې لغتونه دي چې خلک يې بيا په محاوره کې هم استعمالوي.

ځينې معياري رسنۍ د يادو شوو دواړو کلمو سم استعمال مراعتوي، خو د همدې ستونزې يوازينۍ حل رسنۍ دي چې مسئولين او خبريالان په شعوري ډول په دې موضوع پوه شي او کرار کرار هره کلمه په خپل خپل ځای کې وکاروي.

نو د دې څېړنې په نتيجه کې ويلی شو: «مخ» او «مخامخ» دوه بېل ټکي او دوه جلا مفاهيم دي چې هر يو بايد په خپل ځای کې استعمال شي. د دې او دې ته ورته کلمو دقيقه کاروَنه به د معياري لهجې د لا پياوړتيا او غښتلتيا سبب شوې وي.

د دې لپاره چې په خبرو او ليکلو کې مو تنوع راغلی وي، نو دا هم کېدای شي چې موږ د «مخامخ» د لفظ نور مترادفات، لکه لاس و ګرېوان او يا د نورو ژبو له الفاظو، لکه مواجه څخه استفاده وشي.

دا چې د پښتو ژبې په ګرامرونو کې د «مخامخ» کلمې ځای تش پاتې دی، هيله ده د همدې او دې ته ورته کلمو د سمې کارونې بحثونو ته په کې ځای ورکړل شي.

له بلې خوا، ما د همدې څېړنې په ترڅ کې وموندله چې په پښتو ژبه کې د «مخ» کلمه له نورو کلمو سره يوځای ډېر نور عبارتونه او اصطلاحات جوړوي، لکه: چاته مخ نيول، د مخ ځای نه پرېښول، چاته مخ اړول، د چا مخ ته کتل، مخ پټول، مخ څټ کول، مخ اخيستل، مخ ځنې اړول، مخ تورېدل، مخ تک زېړ کېدل، مخ ور اړول، مخ ورګرځول، مخ تاوول....

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو وړاندیز کوم، که همدغه عبارتونه او اصطلاحات راټول شي او په هر یوه یې څېړنه وشي، د پښتو او پښتنو اروایي او اجتماعي حالات ترې ښه معلومېدای شي.

مأخذونه

۱- پښتو- پښتو تشریحي قاموس، څلورم ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي:میدیوتیک، ۱۳۸۳هـ ش کال، ۲۸۵۹ مخ.

۲- پښتو قاموس (پښتو- دري)، دویم ټوک، د افغانستان د علومو اکاډمي: خیري کتابخانه، ۱۳۸۶هـ ش کال، کابل، ۱۶۹۶ مخ.

۳- عبدالرحمن بابا، د رحمان بابا دیوان، مصحح، مدون او مقابله کوونکی: عبدالرؤف بینوا، ۱۳۲۶هـ ش کال، پي ډیف فایل،

۴- تشریحي قاموس، ۴۷۷ مخ.

۵- خوشحال خان خټک، کلیات. اوډنه، پرتلنه، سمون او وییپانګه: عبدالقیوم زاهد مشوانی: دانش خپرندویه ټولنه، ۱۳۸۴هـ ش کال، ۵مخ.

۶- حبیب الله رفیع، ادبي ستوري (لومړی ټوک)، پښتو ټولنه، ۱۳۵۳ کال، ۲۰۵ مخ.

۷- پورتنی مأخذ، ۲۵۵ مخ.

۸- مخکینی مأخذ، ۲۳۲ مخ.

۹- اخوند مصری، ادبي ستوري (لومړی ټوک)، حبیب الله رفیع، پښتو ټولنه: دولتي مطبعه ۱۳۵۳هـ ش کال، ۱۲ مخ.

۱۰- http://www.benawa.com/pashto/library/86_mokhtar_ul_manasic/19.php

۱۱- سپېڅلی قرآن، ژباړن: مولوي وکیل احمد متوکل، مکتبه حبیبیه،:کندهار، ۱۳۸۸هـ ش کال. بېلا بېل مخونه.

۱۲- یارمحمد مغموم خټک، روښانیان او پښتو ادب (تحقیق او ترجمه)، پښتو اکېډیمي پېښور یونیورسټي: پېښور، ۲۰۱۱م کال، ۳۰۴ مخ.

۱۳- څېړنپوه ډاکټر خلیل الله اورمړ، مرکه، نېټه: ۷/ قوس/ ۱۳۹۸هـ ش.

۱۴- استاد حبیب الله رفیع، مرکه، نېټه: ۱۰/قوس/۱۳۹۸هـ ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵- څېړنپوه نصرالله ناصر، قلمي يادښت.

يادونه: دا مقاله د علومو اکاډمي د کابل مجلې د ۱۳۹۹ کال په ۲-۱مه ګڼه کې خپره شوې ده.

ډاکتر ماخان مېړی شينواری

ژبه غنې- معياري کول، نوښت او نيولوجيزم

موږ د پښتنو او پښتو پوهانو څخه ډېر وخت اورو، چې:

ژبه غني کول، په ژبه کې نوښت، ژبه معياري کول، نيولوجيزم، دا نو څه دي؟

موږ دا او داسې نور وييونو، چې موږ ورسره مخامخ کيږو، څه په کې وايو؟

ما چې په دې هکله هرڅومره سوچ ګړی او فکر په کې کوم، نو ماته دا ټولې کليمي تر يوې پولې پورې يو د بل سره – په پښتو کې – همغه يو ډول کړنيز څه برېښي او دا د ژبې غني کول دي.

لومړی: ژبه غني کول

د ژبې غني کول په دې پرېپوهېدنه هم دي، چې د خپلې ژبې ساتل، نو دا په دوه برخو وېشو:

لومړی ۱ : خپله ژبه ساتل

لومړی ۲ : ژبه غنې کول

لومړي ۱ ته: خپله ژبه پوره کول او ويونه له ورکېدلو ساتل دا دې لومړی هڅې وي.

که د يوې ژبې پيداښتي ويونه په ښونځي او پوهنتون او همداسې نورو پوهنيزو ليکنو کې له پامه او همداسې له ليکنو غورځېدلی شي، نو دا د وخت په تېرېدو سره بيا په ژبه کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاروني ورکيږي، داپه دې پرېپوهېدنه، چې ورکيږي، نو بايد څنګه خپله ژبه، داپه دې پرېپوهېدنې، چې د ژبې له پيدا راته راکړ شوي وييونه څنګه و ساتو؟

ژبې له پيدابښته د اړتياو سره سم پوره پيدا دي. د اړتياو د زياتېدو او د هغې لپاره د څه بللو نه لرلو لپاره سرِی بيا داويونه له بلې ژبې رانيسي او يا يې د خپلې ژبې په ګډوله ويونو پوره کوي.

پوهنيز وييونه د پوهنې د ودې سره منځ ته راځي. ډېر نومونه، چې په پوهنه کې نوي راځي، هغې ته د يوه انډول نوم ځای په ځای کوي او دا په هره ژبه کې شته.

لومړي ۲ ته: ژبه غني کول: ژبه غني کول په دې پرېپوهېدل نه دي، چې خپل وييونه دې د نورو ژبو وييونو لپاره پرېږدو. د موږ پښتانه پوهان او ژبپوهان هم تر يوې کچې داکار کوي او وايي، چې دلته يا هلته او په ځانګړي ډول په پوهنو کې دا دا يا هغه پردی وی وي، ځکه چې داژبه غني کوي.هو ژبه به غني کوي ، خو په خپلو ويونو يې غريبه کوي هم. دانن د نومبر ۴ ۲۰۲۱ ز ک مې ولوستل ،چې **د موږ پوهان يې ليکي: ،، .. زموږ سترګې يې د اضطراب او اضطرار د نوسان په وړاندې..،،.**

د ما په اند دا د ژبې غني کول يا معياري کول نه دي، دا د ژبې – دا په ډېره بخښنه ليکم – دا د ژبې توهين او د پښتو له منځه وړل دي، دا ليکونکی خو داسې انګېري، چې نو دا نور ولې بايدپرېبوه نه شي او يا د ده او د دې نورو په منځ کې خو دې څه توپير هم وي، چې دی څه ليکي، دا نور پرې نه پوهيږي او که پرې پوه شي، نو بيا و په منځ کې توپير څه؟ (بيا هم په بخښنه).

--- د هېڅ ژبې پوهنيز نومونه د هغې ژبې له پيدابښته نه دي، خو دوي يې د ورته څه نوم اينولی يا همهغسې بلل لکه ځمکغونډوسکه، چې عرب يې ښايي هم کرۃ الارض(؟) وبولي. موږ ته نو ولې دا کره، چې غونډوسکه لرو يوه د ژبې بډايينه وبرېښي؟ دا خو د ژبې بډايينه نه ده، دا دموږ په خپله ژبه نه برلاسي کېدنه ده او يا ورته په درنه سترګه نه کتل دي. چې خپله غونډوسکه راته د پوهنيز څه يا له نوم څخه لرې وبرېښېده، نو په ختّه کې له پوهنې څخه لرې يو،که نه هغه پيدابښتي څه چې لرو، بايد په درنښت ورته وګورو. راځی، چې دا مثلث وګورو، چې دا عربي باندې يې څومرهپ،هېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زهدومر هېوهېږم، چې دا له ثلاثه، ثلث او یا ... نهپوهېږم څه څخه منځ ته راغلی نوم دی او داسې پېژند کړی شي ولړي: هغ هواوره، چې درې کرښو رابنده وي، ملث بلل کیږي یا ... چې له درې کرښو رابنده او درې زاویې ولري او یا...... مثلث بلل کیږي.

دې ته په پښتو سم نوم درېګوډۍ ده. ولې ښځینه نوم؟ ځکه هواره ده او ځېره، نو ښځینه.

دلته په دې نوم سملاسي پ،هېږو، بې له پېژند، چې داسې یا هغسې.ځېره چې درې ګوډونه ولري ، درې ګوډۍ بلل کیږي او همداسې څلورګوډۍ او ...

ولې ګوډ؟

یوه ژبپوه راته وویل چې ګوډ خو موږ هغه چا ته وایو، چې ګوډ ځي، نو د ماځواب هم سملاسي وو او ورته ومې ویل، چې پښه یې ګوډ جوړوي، چې ګوډ دی.

موږ په پښتو کې لکه الماني کې هم کونج لرو او ګوډ، چې ګوډ یې دباندنی او کونج یې دننني دي.

تاسو نو پرېکړه وکړئ، چې کوم به ښه پوهوړ او ساده وي، خو د عالمانو له لید او انده لرې دی، ځکه د پښتو دی او داسې پوهنیز ورته نه برېښي.

تراوسه مو چې دا کار نه دی کړی، نه پرېپوهېدو او پوهنه مو هم په پښتو نه وه، خو اوس چې په یو څه پوهېږو او پیل مو کړی، چې پښتو پوهنیزه شي، نو پښتو لرلي ویونه د بلې ژبې د وییونو لپاره باید د له منځه تللو مخه یې ونیول شي.

دلته د ژبې هغه پیداښتي بدایینه خوندي پاتېږي.

نوره ژبه بډایې کونه، نو بیاڅه دي؟

دویم: په ژبه کې نوښت: دموږ ژبه تراوسه پورې هغه بنسټیز ویونه په بردیو ژبو لري، دا په دې پرېپوهېدنه، چې موږ تر اوسه پورې لا پوهنه نه ده په پښتو کړې، نو دنوښت سره به یې څنګه سراو کار ولرو.

زه پخپله نه پوهېږم، چې د ژبې نوښت به نو څه وي؟

ژبه مو پوره ده، ژبه کې باید خپلو وییونو ته ځای ورکړو، له دې سره، چې خپل ویونه ولیکو، چې شونتیا په حالت کې، دا مو رږې ژبې نوي کول وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ: د ژبې نوښت کوم څه ځان پسې نه لري، موږ چې د خپلې ژبې پیداښتي ویونه وساتو، دا پوره کار دی.

دریم: ژبه معیاري - یا ستاندارد کونه، نو څه؟

د موږ ژبپ،هان او لیکوالان د ژبې د سوچه کولو لپاره معیار ته کچه لیکي، چې ډېره ناسمه ده. دا یو له هغو ویینو دی، چې همدا معیا یا ستاندارد یې ولیکو، دا ژبې غني کونه ده.

ستاندار یا معیار یو اوږد تاریخ لري، چې ز هپه هغې نهغږېږم، خو دا هم د انسانانو د اړتیا سرهسم د انسانانو لخوا منځته راوړل شوی دی، چې ګومان مې دی، په نیولجیزم کې رتلی شي.

د کورونو معیار څه شی دی؟

یو څوک ، چې ډېر کورونه جوړوي، نو د هغو کورونو لپارهدوی یو څه یا یو کور جوړوي، دا بیا د ستاندار یا معیار په موخه دی او نور یې بیا پههمغه ډول وي، لویوال، کونجونه او هر څه یې اړوند وي. د ژبې ستاندارد یا معیار یا معیاري ژبههغه ده چې له کلیوالي خبرو راووځي، ښوونځې ته ننوځي او همداسې د لیک لوست ژبهشي، چې د ژبې ټول ویونکي یې بیا سره په مغه ډول کاروي. دلته د هغو ژبو ویونکي ویونکي، نور پهرسمیاتو، ښونځې او نورو غونډو کې کارول کیږي. د کلیوالي ژبو ستاندارد هم شته، چې په هالنډې او الماني، چې سرهنږدې دي، دا رامنځ تهکیږي، خو موږ په هغو نه غږېږو.

بل د ژبې معیاري کول، د ژبې د ویونو کتابونه جوړول او ګرامر ته یې پوره پام کول او د ګرامر پوره کول دي.

اوس نو د ژبې ستاندار یا معیار پهدې پرېپوهېدنه، چې ژبه ټولیزه شي، دا بیا پهدې پرېپوهېدنه، چې د ټولو کلیوالي خبرو ویونکي همدا ومني.

یادونه: موږ کله، کله هڅیږو، چې دا کلیوالي خبرې مو لهمنځه یوسو، یا په ځانګړې توګه هغه د لیکلوست خاوندان، خو د یوې ټولنې لپارها هم غوره ده، چې د هر کلیوالو خبرو خلک هغه خپلهکلیوالي ویینه وساتي، دا یو ځانله خوند لري او دا خوند د ټولنې د وګړو څخه باید له منځه لاړ نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم - نیولوجیزم: پهدې هکله مې یوه لیکنه کړې، دلته نه پرې غږېږم، خو دا سې لږ پام بهورته ستاسو راګرځوم.

د نیو لوجیزم یو هېبلګه به تاسو ته له انګرېزي ، چې ما له الماني رانیولې ، تاسو سره ګډه کړم:

دلته د ژبې یوه ریښه ده، چې اېنفورماتیک ورتهوایي. موږ یې په افغانستان کې د کمپیوترپوهنې لاندې ګوامان کړم، لولو، خو دا اینفوارتیک ډېر ه غزېدالې او ستونځمنه پوهنریښه.

انفورماتیک له دوه کلمو جوړ دی: اېنفوماڅیون یا اېنفورمېشن او ماتماتیک. داسې نور ډېر نومونه شته.

زه به یو ډېر ورځنی نوم راو اخلم او اندم، چې دا نیلوجیزم دی، لکه غوبلموږی، چې له غوبل او موږي څخه جوړ دی. دا له پیداېښته منځ ته نه دی راغلی، دا د انسانانو د اړتیا سرهمنځ ته راغلی. نورو ته یې تاسو فکر وکړئ.

نیولوجېزم ته هغه وخت اړتیاپېښیږي، چې ته یو څه نوي منځ ته راوړې او نوم ورتهنه وي او هغې ته بیا نوم پیدا کوې. دا موږ کړی شو، چې لهپرمختللو ژبو موږ هم د نیولوجیزم په توګه لاس ته راوړو. زهبه بهیې بیا یوه یا څو بېلګې راوړم. څه وخا پورې د مخه د کوچنیانو او اوس د لویانو لپاه هم یوه الهشته، چې دوه ګاډیله یا څبرخونهلري، چې په ةنخ کې یې یوه تخته او د لاسو نیولو څه دي. سړی په د هغه د لاسون- که لاربنودی(لارسمونی یا سمونې یې بولي) دی هغه نیسي، پهدې تخته پښې ږدي او هغه ځغلي. دې تهپه الماني Laufrad وايي، چې د ځغاستې او څرخونو جوړ دی، چې په پښتو یې انډول خغاستڅرخه ده. دا له ځغاستې او څروخونو جوړه اله ده، چې د ما په اند نیو لوجېزم دی.

دا دې یوه ننوتنه وي، کېدی شي وړاندیزونه وشي او داسې ورځنی موضوعګاني هم معیاري کړی شو.

موږ پهژبه کې خورا ډېرې ستونځې لرو، خو هغه ساده یې لومړی باید د څېړنې او پوره کونې لاندې ونیسو.

داسې لږ لنډ د ژبو تاریخ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

انساني ژبې لړ ترلړه سلزره کاله د مخه وده کړې. دا چې لسزره کاله د مخه انسانانو پيل وکړ چې کلي يا باندې جوړې کړي، اړينه وه، چې په ژبه کار وکړي او جوړښت يې واړوي، دښه پوهېدلو له امله دا کار پيداښتي اړيين وو. د ودې سره سم دا وده پوره پېچلې او وييتتوانمنده شوه يا د ويېنې لپاره ځواکمنه شوه. 14.11.2019

داسې ګومان کيږي، چې مودرن انسان(Homo sapiens) توانمند وو، چې خبرې وکړي. انسان د نن وسبا ته په خبرو پيل نه دی کړی.

ژبو څنګه وده وکړه؟

نن په نړۍ کې له ۶۰۰۰ زياتو ژبو باندې خبرې کيږي. د ځنو پوهانو له انده ډا ټولې زبې له يوې ژبې څخ سرچينه اخستې يا سرچينه يې يوه ژبه ده. لېمان Lehmann وايي:،، دا روانې تيوري له مخې پخوانی انسان له افريقا خورژېدلی... ټولې ژبې له دې امله ځای اړونده ديالکتونه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخان میرې شینواري لیکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان شینواري چاپ او لیکنې، چې پرته له لسو نورې ټولې تر اوسه ۴۵ یې له ketabton.com څخه خورې شوې:

<u>:(Vienna (Austria 1988</u>

<u>لومړی:</u>

topological Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compact .H.K
Page 117 – 122 ; general algebra 6 algebra : contributions to

<u>:(Vienna (Austria 1987</u>

<u>دویم:</u>

لومړی-und Aproximation durch Polynime in Universalen Interpolation
Diss . Uni. Wien . Algebren

دویم-*and Aproximation by Polynome in universal Interpolation*
the University of Vienna/Austria Dissertation at ,Algebras

لاندې د شمیرپوهنې پښتوټول کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي
<u>:(Bonn (Germany 2000</u>

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به یې څنو ځایونو غزېدلې او څنې ځایونه ترې لرې شوي دي)
<u>:(Bonn (Germany 2003</u>

څلورم: څمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي
<u>:(Bonn (Germany 2003</u>

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)
:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو ـ او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

dictionary German/ Pashto and Pashto/German Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

اتم: دفرنځیال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې یو پیل دی، ساده لیکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

equation Translation; An Introduction Differential
Germany): 2003) Bonn

نهم: د شمیر پوهنې فرمولونو ټولګه
Formulas Mathematical
:(Bonn (Germany 2003

لسم: شمیرپوهنه له عربي په پښتو

:(Bonn (Germany 1997

یوولسم: د افغانستان په هکله سپینې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خو

یادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شینواري د ،،د افغانستان روغې او بیا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سیاسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې لیکنې:

: *(Brinkmann. (From Brinkmann.du.de .Prof*

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې د برینکمن لیکنې چې له پرینکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي. دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموینې له پاره ګټور دي.

دولسم - شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:com ته پورته شوی)

دیارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دویم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

څوارلسم – شمیرپوهنه د ښوونځي لپاره دریم ټوک(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځلسم - د احتمالوالي شمیرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:com ته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱ (ketabton:com ته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:com ته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

شلم - د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:com ته پورته شوی)

یوېشتم - د فرمولونو ټولګه(ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:com ته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:com ته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له www/grundstudium.info/linearealgebra. څخه:کرښیز الجبر (ketabton:com ته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunner ګنونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما لیکنې
:(Germany) Bonn

شپږویشتم - د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلې (ketabton:com ته پورته شوی)

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:com ته پورته شوی)

اته ویشتم - ځمکګچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:com ته پورته شوی)

دېرشم - ډېرۍ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:com ته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه دېرشم - د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:com ته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزې پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:com ته پورته شوی)

اته دېرشم - د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:com ته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوېښتم - فزیک لومړیبرخه (ketabton:com ته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:com ته پورته شوی)

دربځلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي هم دي.(ketabton:com ته پورته شوی)

ځلورځلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(ketabton:com ته پورته شوی)

پنځه ځلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږځلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېشتم – ژبسمون (که غواړی دویم غزېدلي لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دې پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهیې لوسته او ګوتنیونه اړیینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (ketabton.com ته پورته شوی)

دا اوس خورنې ته چمتو: هیله ده چې کتابتون.کوم (ketabton.com ته پورته شوی) کې یې وکتلی شئ

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره. همدا کتاب

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

څلورپنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

پنځه پنځوسم- ټولګیز سم اند همدا کتاب .

.

.

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میرې،، وو. د رحمابابا لیسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو)

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: ارواښاد نورالرحمان

د مور نوم: ارواښاده پستو

د نیکه نوم: ارواښاد حسن خان

د نیا نوم: ارواښاده صبره بي بي

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دئ. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګی غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګی لومړني ښونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپټمبر میاشت د ښوونځي برس له لارې اتریش ویانا ته تګ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ويانا اړوند مودلينګ کې د الماني يا بنه يې اتريشي ژبې او د ديارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وينا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زياتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بريالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنيو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوريت سفارت کې د سفير دندې د شارژد افير(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سياسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پيداپښتي پوهنو څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د رياضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شينواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷ ۱۹ څخه همدا د کتابونو ليکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان ميرې په ۱۹۷۲ کې له لرې د ميرمن ښاپيرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتريش ويانا ته ورغلی.

ده د ميرمن ښاپيرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي ځښتن په اتريش ويانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچيان وبخښل، چې څانګه او اباسين نوميږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسين ملي اقتصاد او ټولنيزه سايکولوژي لوستلې.

ډاکتر شينواري ته د پوهنيزو هلو ځلو له امله ستاينليکونه:

۱ ــ د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ ــ د افغانستان کلتوري ټولنه کولن ميشنيش. جرمني

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library